AKPINAR

Temmuz - Ağustos 2015 Yıl: 10 ISSN: 1306 - 3731 4 TL

KÜLTÜR SANAT VE EDEBİYAT DERGİSİ

58. Sayı

EĞİTİM DOSYASI

İsmail ÖZMEL. Bilimde, Eğitimde Uyanık Bir Zeka Oktay SİNANOĞLU

Saim SAKAOĞLU. Yüksek Öğrenim Kurumlarına Öğretim Elemanı Alma Yöntemleri

Kibar AYAYDIN. Nurettin Topçu'nun Milli Eğitim ve Öğretmen Anlayışı

Murat SOYAK. Türkiye'nin Maarif Davası

Nedim BAKIRCI. Eğitim Yönüyle Hayvan Masalları

Sadi H. NAKİBOĞLU. Diyarbakır, Mardin, Urfa, Urfa - Siverek Ağızlarında Kullanılan Bir Enklitik Edatı "Ma"

"Soru sormasını bilen insan yetiştirecek bir eğitim gerekiyor"
Oktay SİNANOĞLU

Şiirler
Murat ALP, İsmail ÖZMEL, Mehmet BAŞ, Nurşah YAMAN

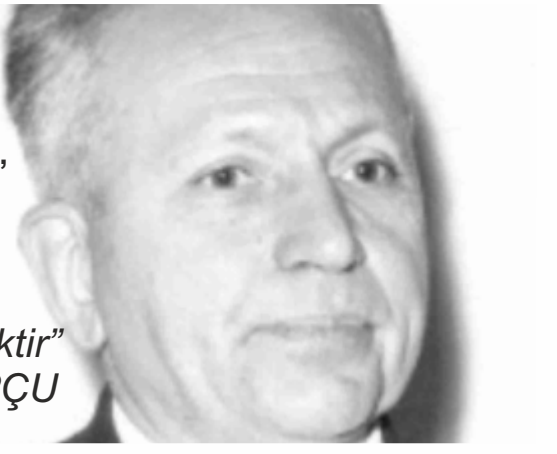

"Maarif demek muallim demektir"
Nurettin TOPÇU

AKPINAR

Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi

Yıl: 10 Sayı: 58 / Temmuz - Ağustos 2015 ISSN: 1306-3731

SAHİBİ ve GENEL YAYIN YÖNETMENİ
İsmail ÖZMEL
ismailozmel@hotmail.com

YAYIN KURULU
İsmail ÖZMEL
Kibar AYAYDIN
Murat SOYAK

DANIŞMA KURULU(HAKEM HEYETİ)
Prof. Dr. Abdulkadir YUVALI (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Esma ŞİMŞEK (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Pervin ÇAPAN (Muğla Üniversitesi)

YAZIŞMA VE YÖNETİM YERİ
Yeni Çarşı İş Merkezi B Blok Nu. 1/5 NİĞDE
Telefon: 0.388 213 12 50 Belgegeçer: 0.388 233 35 45

ABONE ÜCRETİ
Sayısı: 4 TL
Yıllık Abone Bedeli: 30 TL
Resmî Abone Bedeli: 60 TL
Yurtdışı Abone Bedeli: 30 Avro
Posta Çeki: 5145515 (İsmail ÖZMEL)

GRAFİK & TASARIM
İlhami KARAN

BASIM YERİ
KARAN OFSET
İlhanlı Mah. Aydınlık Cad. 95/A-B-C • NİĞDE
Tel: 0.388 233 66 22 Belgegeçer: 0.388 233 88 11

Dergiye gönderilen yazı ve şiirler basılsın basılmasın geri verilmez. Yayınlanması istenen yazıların el-mek adresimize gönderilmesi gerekmektedir. Dergimizde yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazı ve şiirlere ücret ödenmez. Yayın kurulu gerekli gördüğünde yazılarda değişiklik yapabilir.

İÇİNDEKİLER

3 **Yrd. Doç. Dr. Ahmet Vehbi Ecer 'Mezhepler, Hür Düşüncenin Sonucudur' Dedi.**
Oğuz ÇETİNOĞLU

8 **"Yunus Emre Tetkiklerine Eleştirel Bir Bakış"**
İsmail ÖZMEL

11 **Şehir ve Medeniyet Üzerine**
Mehmet BAŞ

14 **İsmail Özmel'den "Yansımalar"**
Fırat ENSARİ

16 **Gittin Ya Hani**
Murat ALP

17 **Kekeme Şiir**
Vahap AKBAŞ

18 **Dağlarla Konuştum**
Günay UYSAL

19 **Edebiyat, sanat ve kitaplar üzerine Erdal NOYAN'la Konuştuk**
Murat SOYAK

22 **Büyük Doğu Marşı'nda 'Hâkimiyet ve İdealizm' -II-**
Kibar AYAYDIN

32 **Muhammed İKBAL ve "Cavidname"**
Mine ÇORAL

40 **Abdülkadir Güler'den: "Elli Yıl Böyle Geçti"**
Prof. Dr. İsa KAYACAN

42 **YAZAR**
*Mesut ATEŞ**

44 **Niğde Tanıtım Günlerinde Yazsanbir Çalışmaları Göz Doldurdu**
Refik ERDEN

Sevgili Akpınar Okuyucuları,

HAYATIN ZORLUKLARI İLE BAŞEDECEK BİR İNSAN YARATMAK

Hayatın zorlukları ile baş edecek bir insan yaratmak, belki eğitimin en önemli hedeflerinden birisi budur.

Eğitim ve öğretim kelimelerini çoğu zaman beraber kullanırız.

Öğretimin hedefi, insanı hayata hazırlamak, bir iş, bir meslek sahibi yapmak, yaratıcı ve üretici bir konuma getirmek, tüketen durumundan üreten seviyesine yükseltmektir.

Eğitimin gayesi, insana hayatın zorluklarına karşı kendini nasıl yöneteceğini öğretmek, bir takım davranışlar, savunma ve risk alma gibi kabiliyetleri kazandırmak, iyi insan, iyi vatandaş, bir anlamda, çağdaş bir insan yaratmaktır.

İçinde bulunduğumuz çağa bilgi çağı dedik, acaba bu çağı temsil eden ağırlıklı birikimleri bu kavram ne derece temsil etmektedir? Hakikaten çağımız bir bilgi çağı mı, yoksa bilişim çağı mı? Yani Bilgisayar teknolojileri çağı mı? Günlük hayıtımıza bir bakmak, isabetli bir görüş verecek kadar malzemeye sahiptir. Sabah ilk ele aldığımız alet televizyon kumandası değil mi? Evimizden ülkemize ve dünyaya pencere açmak veya evin pencere perdesini aralamak gibi.

Bilgi öbeklerinin, önem sıralamasını ne derece isabetle yapıyoruz, bunların eğitim faaliyetleri içindeki yeri; okutulan ders kitaplarının münderecatı da ayrı bir mesele; ne öğretiyoruz, neleri, ne kadar zamanda öğretiyoruz. Bu bilgilerin çağla ve ihtiyaçlarla ilgisi ne derece uyumlu?

Aklın ve iradenin, gayret ve çalışmanın insan hayatındaki belirleyici etkilerini yok saymak, ne kadar gerçeğin ifadesi olabilir? Düşünmeye değmez mi?

Başarı ve huzurun yolu insandan geçer, ekmeden biçilmesi mümkün değildir.

Bu sayıda: İsmail Özmel yakında kaybettiğimiz kıymetli insan Oktay Sinanoğlu'nu anlatmaya çalıştı. Saim Sakaoğlu, ilginç bir konuyu, Yüksek Öğrenim Kurumlarına öğretim elemanı alma yöntemleri'ni, zarif bir yergi üslubu ile anlattı. Kibar Ayaydın, Nurettin Topçu'nun 'Milli Eğitim' ve 'Öğretmen' anlayışını, Murat Soyak Türkiye'nin Maarif Davası'nı yazdı. Nurettin Topçu metinleri sıradan metinler değildir. Hemen de anladığımızı sandığımızda birçok incelikleri de kaçırabileceğimizi bilmek durumundayız. Onun için Nurettin Topçu metinleri bir birikim ve tefekkür ortamına düşmezse garip kalır. Hiç mi eksiği kusuru yok elbette vardır ama faydalanılacak noktalar aradan elli yıl geçmesine rağmen güncelliğini korumaktadır.

Nedim Bakırcı Eğitim Yönüyle Masallar'ı yazdı. Sadi H. Nakiboğlu Diyarbakır, Mardin, Urfa, Urfa Siverek ağızlarında kullanılan bir enklitik edatı "ma" başlıklı yazısının ikinci bölümünde yine vukufla konusunu işlemeye devam ediyor. Emek mahsulü bu yazıları zevkle okuyacağınızı umuyorum. Murat Alp ile Mehmet Baş ve İsmail Özmel şiirlerini ve Avukat Nurşah Yaman'ın küçük denemesini bilmem beğenecek misiniz?

Bir duygu, bir tefekkür muhayyilenin şeraresinde kıvamınca billurlaşmazsa; göz kamaştıran bir aydınlığa vücut vermek nasıl mümkün olur?

Daha zengin ve güzel sayılarda buluşmak dileği ile sağlıcakla kalın, hoşça kalın.

İSMAİL ÖZMEL

Bilimde, Eğitimde Uyanık Bir Zekâ, Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu

İsmail ÖZMEL

Onu televizyon programlarından tanıdık, çünkü o bizim konularımızın dışında ve üstünde, uluslararası arenada moleküler biyoloji dalında araştırmaları ile adını duyurmuş genç yaşta profesör olmuş örnek insanlarımızdan birisi. Dünya matematiğine; elli yıldır çözülmeyen bir problemi çözerek; adımızı ve adını bilim dünyasının siciline yazdırdı. Sonra dünyayı saran İngilizce hayranlığının perdelerini ve ötesini görerek; bence hepimize şöyle seslendi: Ey Türkçe konuşan insanlar, tarihte adı Türk olarak yazılanlar, biliyor musunuz konuştuğunuz dil, dillerin hem konuşulduğu saha, hem de özellikleri itibarı ile dünyanın sayılı dillerinden birisidir. Unesco Türkçeyi, konuşulduğu saha itibarıyla üç dil arasında saymış, konuşanların sayısı bakımından da dünyanın beş dilinden berisi olduğunu kabul etmiştir. Dilbilgisi kuralları yönünden de, matematiksel bir yapıya sahip, İstisnası az olan, seçkin bir dildir Türkçe, onun hem kıymetini bilelim, hem de sahip çıkalım. O bizim yegâne anlaşma vasıtamızdır ve hepimize ait bir zenginliktir, korunması gereken ortak değerlerimizden birisidir.

26 Yaşında Profesörlük payesi verilen Sinanoğlu, Harvard ve Yale üniversitelerinde yüksek düzeyde, Kuantum kimyası ve fiziği konusundaki birikimlerini anlattı, ünü bütün bilim dünyasına ulaştı, bilim merkezlerinin aradığı insan oldu. 1975 yılında Japonya'ya büyükelçi olarak atandı. Onun kariyer macerası başlı başına bir konudur ve ancak ayrıntıları ciltler dolduracak aydınlık ve parlak bir yükselişi ifade eder.

ODTÜ'de sürdürülen İngilizce eğitimin Türkçe yapılması gerektiği tezi ve oradaki kuramsal kimya bölümünü kurması ve Türkçe eğitim için verdiği mücadele, özel ihtisası dışındaki kültür ve eğitim muhitleriyle de buluşmasını sağladı. Televizyon programları en çok ve zevkle izlenen programlar haline geldi. Bu konuşmaları kitaplar halinde okuyucuya ulaştı. Dil bilincinin tekrar pırıltılı hale

gelmesinde onun payını unutmamak gerekir.

Tabii ki ilmi metodu, bir meseleye nasıl yaklaşılması gerektiğini bilen Sinanoğlu, meseleye bakarken hiçbir zaman bir zafiyet duygusuna kapılmadı, temel bilimler olsun, kültür meseleleri olsun, esnanlarıyla her sahada ve her halükarda yarıştı ve yarışa hazır olduğunun bilinci ile meseleleri eşitler arası bir anlayış ve rahatlıkla ele aldı, konuştu ve münakaşa etti. Avrupa ve Amerika deyince eziklik duyanlara, bu isimleri görünce kırmızı görmüş boğa gibi hüzünlenenlere hayretle baktı. Gelişmişlik ölçüsünün bir zekâ ve birikim ve metot meselesi olduğunu bilen ve kopyacılıktan, toptancı inkârcılıktan hoşlanmayan örnek bir aydın hüviyetiyle ülkemizin yüz akı olmayı başardı. Onu hem saygıyla anıyor, hem de bilim dünyamızı kısır çekişmelerden ve kolaycılıktan ve siyasi çıkarcılıktan kurtarmak için örnek alınması gereken bir gerçek aydın, gerçek bir bilim ve kültür adamı olarak yaşadı.

Oktay Sinanoğlu hayati konularda ikaz ve aydınlatma görevini hakkıyla yapan bir insandı. Yabancı dil öğrenmek ayrı, yabancı dille eğitim başka bir şeydir dedi. Artık yabancı dil öğrenmeyelim diyecek çağdışı bir zihniyet aransa bulunması mümkün değildir. Bir şekilde faydalanacağımız bir veya birkaç yabancı dil öğrenmenin gerekliliği artık inkâr edilemez bir gerçek olarak gözler önündedir.

Yabancı dille eğitim; Türkçenin üzerine kuma getirmek gibi; istenmeyen sonuçlar doğuracak gidişlere de münasip lisanla dur demek gerekiyor. Böyle bir gerçek gözümüzün önünde iken okullarımızda Türkçeye ayırdığımız zaman ve ihtimam ne derece tatminkârdır? Temel bilimler dediğimiz matematik, fizik, kimya ve biyolojiye verdiğimiz önem nerelerdedir, gelişmiş ülkelerdeki eğitimle mukayese edildiğinde varılacak sonuç iç açıcı ve yürek soğutucu derecelerde mi, yoksa bizleri kaygılara düşürecek durumda mıdır? Üzerinde dikkatle durulup düşünülmesi gereken hususlar onun kafasını meşgul ediyor ve gündemini oluşturuyordu.

Çağa damgasını vuran bilim ve teknolojinin bugün araştırdığı öncelikli konular nelerdir? Bugün bilim nelerin peşindedir ve biz eğitim olarak nelerle meşgul ve neyin peşindeyiz? Çocuklarımıza öncelikle neleri öğretiyor ve neleri telkin ediyoruz? Eğitim ve öğretimde, metodun yeri ve önemi konusunu; hiç olmazsa kelime, kavram olarak; yeterince öğretiyor muyuz? Onlara sistemli düşünmeye ve mukayese etmeye, yorum yapmaya imkân veren bir altyapı için yeterli gayreti gösteriyor muyuz? Onlara vermeye çalıştığımız bilgi kırıntılarından ne kadarını içselleştiriyor ve imtihanlarda alınan sonuçlar; milli eğitimdeki gidişimize, olumlu bir not vermemize yetiyor mu, yani biz ulaştığımız sonucu tatminkâr buluyor muyuz?

Eğitim dosyasıyla Oktay Sinanoğlu'nu rahmetle anmak arasındaki ilgiyi düşününce ürperdim. İnsan toplumda sözleri, hareketleri ve eserleriyle örnek teşkil eden bir görüntü kazanmışsa onun hayatı ve fikirleri elbette istifade edilmesi gereken bir kaynaktır, bir zenginliktir. Bu bizim iyi örnekleri çoğaltmak gayretlerimize de hız kazandıracaktır. Bakınız, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi" adlı eserine bir takdim yazısı yazan Prof. Dr. Mehmet Kaplan, " Tanpınar üniversiteye geldiği yıl, ben de üniversiteden yeni mezun olmuş ve asistan olarak kalmıştım. 1939 yılından ölüm tarihi olan 24 Ocak 1962'ye kadar; milletvekili seçildiği ve Avrupa'ya gittiği zamanlar müstesna; hemen hemen her gün bu son derece canlı ve neşeli ve yaratıcı şahsiyetin yanında bulunmak ve onunla konuşmak saadetine nail oldum. Sonsuz denebilecek bir tecessüs, okuma iştihası, sanat zevki, ince sezişleri, vazife duygusu ve insanî meziyetleri vardı. Kelimenin en hakiki manasıyla Avrupalı fakat aynı zamanda da en derin ve güzel şekilde millî idi. Türk tarih ve medeniyetini kendi deyimi ile - şahsi bir hayat macerası gibi yaşamış-, onun başarılarıyla beraber eksikliklerini de içinde duymuş ve büyük bir vuzuhla görmüştür."(Prof. Dr. Mehmet Kaplan. , Ahmet Hamdi Tanpınar'ın 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi. Çağlayan kitabevi,1985, adlı eserine yazdığı takdim yazısı. S:xıı)

"Tanpınar, çağrışımları zengin, kesif ve sanatkârane üslup kullanmaktan hoşlanan bir yazardır. İnsanın vücudu gibi düşüncesi de zor egzersizlerle gelişir. Mesele sarf edilen cehitle değerli bir şeyler kazanılıp kazanılmamasıdır."(A.g.y. s: xıv)

"Sonsuz denebilecek bir tecessüs, okuma iştihası, sanat zevki, ince sezişler, vazife duygusu ve insanî meziyetlerin sahibi ve kelimenin en hakiki manasıyla Avrupalı fakat aynı zamanda da en derin ve güzel şekilde millî idi."

Ahmet Hamdi Tanpınar nasıl edebiyatımızın seçkin ve örnek bir sanatkârı, güçlü bir kalemi ise Oktay Sinanoğlu da fen bilimlerinde ülkemizin parlak zekâlarından birisidir. Dilimiz ve kültürümüz açısından da hayati değerdeki konuları gündemimize taşıyarak: aksayan yönleri ortaya koyarak ve çözümler teklif ederek; önemli bir görevi yerine getirmiştir.

Tanpınar'la ilgili cümleleri, okuyucunun dikkatlerine sunmak, bu iki zirvenin ortak notalarını birlikte anmak için aktardım. Tecessüs, okuma iştihası, sanat zevki, ince seziş, vazife duygusu, insanî meziyetler. Bütün başarılı bilim insanlarımızın, sanat ve edebiyat insanlarımızın paylaştığı meziyetlelerdir. İşte Oktay Sinanoğlu'nun başarılı hayatının birinci unsuru, farklı bir dalda, fen bilimlerinde bir zirve, onun

hayatındaki tırmanış biraz daha hızlı ve irtifa olarak da uluslararası yüksek bir noktaya ulaşmayı başarmasıdır. Kuşkusuz ikinci önemli tezi, en derin ve anlamlı bir şekilde millî olmasıdır, gençlere dilimizi, edebiyatımızı, tarihimizi ve manevi zenginlimizi; o buna gönül diyordu; gerektiği gibi öğrenmelerini ve ulaşmak istedikleri uzmanlık alanını böyle sağlam ve sağlıklı bir zemine oturtmalarını tavsiye etmesidir.

Ülkemizin bilgi üretmekteki kısırlığının sebepleri üzerinde düşünenlerden birisi de Sinanoğlu idi. Bu düşünce ve bilgilerin en güzel şekilde ifade edilebilmesinin tek kaynağı ve dayanağı Türkçenin; tarih içindeki kazanımlarıyla birlikte; bütün genişliği ve zenginliği ile yeni nesillere aktırılmasındaki ihmalkârlığımız onun en büyük ıstıraplarından birisi idi.

Birçoklarının farkında olmadan tekrarladığı İngilizce, dil olarak 500 yıl önce olmayan bir dil, kelime türetme kabiliyeti olmayan ve bu ihtiyaçlarını geçmişte Latince ve Grekçeyle gidermeye çalışan bir dil, bugün ise bir kelime öbeğinin baş harfleriyle, güya terim üretmeye çalışmaktadır. Türkçe bu konuda tamamen matematiksel bir dil, istersen bir milyon kelime türet bu kadar kelime türetme imkânlarına sahip bir dil. Eğitimini böyle zengin bir dille yapma da, onun tabiri ile Anglomanlıca ile eğitim yap, olacak şey mi?

Eğitim konusunu enine boyuna tartışırken, Türkçe ve Türk edebiyatı için neler yapılabileceğini de konuşmak, tartışmak durumundayız. Birçok diplomalı aydının konuşurken ve yazarken, anlam kaymasına, hatta anlam bozulmasına sebep olacak kadar, kelime ve kavramları yerinde kullanmadıklarını, telaffuz hataları yaptıklarını görüyoruz. Hangi bilim dalında yükselmeyi düşünürseniz düşününüz, onu ifade edecek kadar dilimizi pürüzsüz ve kusursuz konuşacak ve yazacak hale gelmemiz gerekir.

Türkçenin tarihi seyri ve gelişimi hakkında yapılacak daha çok araştırmaya ve gayrete ihtiyaç vardır. Temel bilimlerdeki halimizi geçen sayıdaki(57. Sayı) önsözde kısaca arz etmiştik, bu işin eğitim safhasındaki göze görünenleri, laboratuvar çalışmalarının ne safhada olduğunu bilmiyoruz. Ama bilinen bir şey varsa, o da eğitimin istenen bir seviyeyi yakalayamamış olmasıdır. Bunu son LYS imtihanlarında da gördük. Matematikte 2011'de testlerin yapılma ortalaması 15,12 iken 2015'de 9,72'ye, geometride 8,53'ten 3,78'e düştüğünü üzülerek görüyoruz.

Geldiğimiz bu noktada kusurlarımız ve eksiklerimiz nelerdir? İşte kusur ve noksanlarımızı söyleyen ve yazanlardan seçkin birisini kaybettik. Bu güçlü insan,

eserleriyle ve konuşmalarıyla bizlere, yönetenlere seslendi. Türkçe elden gidebilir, böyle aymazlık olmaz, kendimize gelelim ve bu güzel tarihin ve ataların yadigârı ve tek anlaşma vasıtamız Türkçeye bir daha bakalım, sokaklarımıza, çocuklarımıza, yayın organlarına, televizyon kanallarındaki konuşmalara bakalım dedi. "Herkeste olmayan bilgi kuvvettir, kendi tarihini bile bilmeyen turist rehberi yetiştiriyoruz, kafanın ve gönlün gerçek eğitimi gerçekleştirilmelidir, esas iş soru sormasını bilen insan yetiştirecek bir eğitim gerekiyor" dedi. "Eğitimin amacı 1- İnsanı kendine ve toplumuna değer katacak düzeye getirmek, 2-Bir milletin geçmişiyle geleceği arasında sağlam köprüler oluşturarak, geçmişine dayanan ve geleceğe hazırlanan gençler yetiştirmektir" dedi, Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu.

Onun kaybı hem temel bilimler için, hem de Türkçe ve Türkçe âşıkları için telafisi güç bir kayıp olmuştur. Onu rahmetle ve saygıyla anıyoruz.

DENEME

Mutluluk...

Av. Nurşah YAMAN

Güldü çocuğun gözleri, gülümsedi hayata. İçinde köpüren dalgaları sundu güneşin sıcağına. Sarhoştu, sevinçleri özgür olmaktan, neşeyi bulmuştu günlerden sonra. Küsüp gitmesin diye okşuyordu elindeki mutluluğu. Gitmeyecekti zaten kalmaya gelmişti, çünkü öğrenmişti çocuk mutluluğu içinde hapsetmeyi... Memnundu mutluluk tutsaklıktan, çocuksa gardiyanlıktan, kaçak yoktu, firar yoktu...

Yüksek Öğrenim Kurumlarına Öğretim Elemanı Alma Yöntemleri

Saim SAKAOĞLU*

Daha lise son sınıf öğrencisi iken 'kafama koyduğum' üniversite hocası olma arzumu o tarihten sekiz yıl sonra gerçekleştirmiştim: 1959-1967. Demek ki bu arzumun benimle bütünleşmesinin üzerinden neredeyse 50 yıl geçmiş bulunmaktadır. O yıllarda ülkemizde sadece yedi üniversite bulunuyordu: İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi. Bugün bazıları şöhretleriyle, bazıları öğrenci yoğunluğuyla dikkatimizi çeken; Marmara Üniversitesi. Gazi Üniversitesi, Boğaziçi Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Uludağ Üniversitesi, vb. üniversiteler henüz bu kimlikleriyle bilinmiyorlardı. Bunların aslını oluşturan kurumlar ise; enstitüler, yüksekokullar, akademiler idi.

Benim, o günkü söyleyişiyle asistan olarak Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde göreve başlamamın tarihi ise 27 Eylül 1967'dir. Yukarıda adlarını sıraladığımız kıdemli üniversitelerden ise sadece ikisinde alanımla ilgili bölümler vardı: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi. Ege Üniversitesi'nde bir Fen Fakültesi olmakla birlikte kardeş fakültesi yoktu. 1976 yılında açılan Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi'nin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzurum'dakinden 17 yıl sonra açılacaktı.

1978 yılının ilkbaharında doçentliğe atandım ve 1988 yılının sonbaharında profesörlüğe yükseltildim. Her iki işlem içinde de, usulüne uygun olarak gazete ilanları verilmiş ve ben de başvurmuştum. Bu ilanlardan doçentlikle ilgili olanları hemen daima belirli tarihlerde verilirdi. Çünkü ülkemizde doçentliğin son aşamaları olan bilim sınavları ile deneme dersleri belli tarihlerde yapılırdı. Profesörlüğe yükseltme ilanları ise farklı farklı dönemlerde yayımlanırdı. Benim profesörlüğe yükseltilmem, 2547 Sayılı Kanun'dan sonra gerçekleştiği için, ilanım dönemin kuralları gereği Yüksek Öğrenim Kurulu (YÖK) tarafından verilmişti.

Burada üzerinde durulması gereken konu şudur. Benim doçentlik çalışmam olan eserimin adı şöyle idi: Anadolu-Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu. Bu çalışmam Türk efsaneleri üzerine yapılan ilk önemli değerlendirme idi ve burada ilk defa verilen tip kataloğunun bir örneği hâlâ ortaya konulamamıştır. Bu çalışmam 1980 yılında Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanmış, 1990 yılında da Türk İş Bankası'nın büyük edebiyat ödülüne layık bulunmuştu. Doçentlik kadroma atanmamın söz konusu olduğu dönemde verilen gazete ilanında özel olarak konulmuş bir 'aranan şartlar' maddesi yoktu. Yani, demem o ki, bende aranılacak olan özellikler arasında şu tür maddeler filan yer almamıştı: Anadolu -Türk efsaneleri üzerinde çalışmış olmak, efsanelerin tip kataloğunu hazırlamış olmak. Bu tür özellik ne bende aranan şartlar

*Prof. Dr.

arasında vardı, ne de öbür meslektaşlarımda aranacak şartlar arasında vardı; yoktu özel şartlar o ilanlarda.

Bu satırlara gelince aklıma bir ihale ilanı takılı verdi. Galiba bu ilanın verilişinin üzerinden 40-45 yıl geçmiş olmalı. O dönemde daha şehirlerimiz büyükşehir statüsü ile tanışmamışlardı ama ilan döneminin nüfusları açısından büyük olan illerimizin biriyle ilgiliydi. Şehir adını vermeme gerek var mı ki? İlanda özetle şöyle deniliyordu: Kurumumuza (belediyemize, vb.) kum alınacaktır. Ancak kum ocağı şehir merkezimize en fazla 50 kilometre uzakta alacaktır! (Bir Dadaş selamı ile 'Emrin baş üstüne!) Meğer o şehrimizde kum işiyle uğraşanların sayısı birkaç tane imiş. Beş, altı veya daha fazla… İş Vehbi'nin kerrakesine gelince ortalık aydınlanıvermiş: Meğer onca kum ocağından sadece bir tanesi şehre 50 kilometreden biraz daha yakınmış. Ya öbürleri? Onlar da birazcık dışında kalıyormuş şehrin. Artık ihalenin kimde kalacağı belli oluvermiş. (2010'dan sonraki bir asfalt alımı işi de benzer yöntemle onca şirketten sadece birine uyacak şartlarla verili vermiş!)

Doçentliğe atanmamda aranmayan şartlar profesörlüğe atanmamda da aranmamıştı, onu da satır arasında belirtivereyim.

Gelelim üniversitelere alınacak öğretim üyelerinde tutulan kum veya asfalt yöntemlerine… Önce biraz gerilere gidelim ve canlı örnekleri sunalım, sonra da 2015 bahar ve yaz manzaralarını seyredelim.

TÜRLÜ ÇEŞİTLİLER/ÜNİVERSİTELERİN ELEMAN ALIMI (pardon seçimi!)

Hani derler ya, "Ağabey, başıma gelenleri yazsam roman olur, roman…" Bizim üniversitelerin eleman alma ilanlarını şöyle bir okusanız, yazacaklarınız Millî Kütüphanemizin bir salonunu doldurur vallahi. Bu işler bilim dünyasında böyle oluyorsa çekiverin kuyruğunu, gideceği yere kadar gitsin. Varan 1 deyip başlayalım. İlk örneğimiz çok özgün… Bir benzerini daha zor bulursunuz. Alınacak kişi ise bir öğretim elemanı değil, biraz farklı…

Dicle Üniversitesi'ne tekniker alınacak, normal... Anormal olan ise teknikerde aranılan özellikler! Ben yazayım da sizler bu bulunmaz Hint teknikerini aramaya başlayın: Meslek yüksek okulların(ın) (benden ek) endüstriyel elektronik programından mezun olmak, bir üniversitenin bilgi işlem merkezi network alt yapısında en az üç ay çalışmış olmak, L3 VPN application with alcatel-lucent equipments, basic network Technologies, amp act I-II installing, usms (Universal site management system), neo pasolink neo series system operation & maintance, 3G transmisyon teknolojileri, nec RL sistemleri, temel transmisyon ve Ericsson radyo link (MLE-MLTN) sistemleri, ekip oluşturma ve geliştirme semineri, yüksekte güvenli çalışma ve elektrik temelli kazaların önlenmesi, kampüs otomasyon sunucu yazılımı, kampüs otomasyon bakım onarım ve montaj, yüksekte güvenli çalışma tatbikatı, ilk yardım bilgilendirme eğitimlerini almış olmak (BİTTİ). Alınacak kişi sayısı: 1 (BİR). Bu talihli kişi kim ola ki? (Bütün satırlar büyük harflerle yazıldığı için küçük harflere geçişte yanlışımız olabilir.) (Posta, 08 Ekim 2013)

Şimdiki üniversitemiz ise vaktiyle İstanbul'da sadece iki üniversitemizin (İÜ ve İTÜ) olduğu dönemde farklı konumda olup sonradan üniversiteliğe yükseltilenlerden

biri… Yeni ve Eski Türk Edebiyatları anabilim dallarına birer profesör alınacakmış. İşte ilki için aranan şartlar: Yeni Türk Edebiyatı alanında çalışmalar yapmış olmak (herhâlde, hukuk alanında olacak değil ya! Acaba edebiyatın başka dallarındaki öğretim üyelerinin de başvurma ihtimali mi var?), cumhuriyet dönemi Türk şiiri alanında psikanalitik şiir çözümlemesi ile ilgili yayını bulunmak. Acaba o günlerde bu alanda çalışan kaç doçentimiz vardı ki?

Bir de şu Eski Edebiyat'a bakalım, onun hazır kuvvetinden neler bekleniyor: İlk dönem mesnevileri ve Eski Türk Edebiyatı bibliyografyası alanında çalışmaları bulunmak! Breh breh, sanki başka konu yokmuş gibi… Hele hele şu bibliyografyası olma şartı! Şeytan diyor ki, takip et şu kişileri, bakalım kimlermiş! Bana kalırsa bu meslektaşlarımız aslında bölümün doçentleri olup oda kapılarındaki adlıkların doç.unu kaldırılıp yerine prof.u yazıvereceklerdi. Tabii şimdiye çoktaaan yazmışlardır bile. Aceleciyimdir, hemen ilgili üniversitenin sayfasına giriverdim. Yeni'de bir doçent var, Eski'de ise yok… Demek ki Yeni'ci kendilerinden, Eski'ci dışarıdan ve tabii şartları yalnız onda bulunan bir kardeşimiz. (Hürriyet, 06 Haziran 2013, İstanbul baskısı.)

Ülkede bu kadar çok üniversite olursa elbette eleman alımı ilanları da sıkça yayımlanacaktır. İşte biri daha. Üniversite, kurulu bulunduğu şehrin adıyla anılıyor. Sahillerimizin birinde… Ziraat Fakültesinin Zootekni Bölümünün Hayvan Yetiştirme ABD olmalı… Doçent adaylarında aranılan özellikler: Kanatlı hayvan, çevre ilişkileri ve kümeslerin planlaması ile diğer kanatlıların yetiştirilmesi üzerine çalışmalar yapmış olmak… Acaba ülkemizde bu özellikleri taşıyan ikinci bir kişi var mı ki? Merakım merak işte… Yelken açıyorum ilgili bölüme, ABD'de de bir yardımcı doçent var. Her hâl o olmalı diyesim geliyor!

İşte seçme ilanlar: Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne bir halk edebiyatı doçenti alınacak. Ancak aranan şartlar yok. Buna karşılık felsefe ve sanat tarihi bölümlerine alınacak yardımcı doçentlerde o alanlarda doktora yapma şartı aranıyor. Yani felsefeye sosyoloji doktoralı biri başvuramaz da halk edebiyatına eski Türk edebiyatı dalından biri başvurabilir mi denilmek isteniyor?

Ege Edebiyat Fakültesi'ne Yeni Türk Dili dalında yardımcı doçent alınacak. Tek şart var: O dalda doktora yapmış olmak. İşte adam gibi bir ilan… Bugün Türk Halk Edebiyatı derslerinin kadrolu hocalarının kaçı başka dallarda doktora yapmış olup da gaydur guydur bizim alanı işgal etmiştir aceb? Örnek çok, yer ve zaman yok. Çevrenize bir bakınız, yeter...

Bir ilan da Gazi Üniversitesi Rektörlüğü'nden... Polatlı Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne bir yardımcı doçent alınacakmış. Hanımefendide/beyefendide aranılacak iki şart var. Birinci şart oğlu şart, olmazsa olmaz. Hiç itiraz etmiyorum. Ya ikincisi? İşte o şart kişiye göre verilmiş. Ben utanıyorum bir şarttan. Ya yararlanacak kişi? Herhâlde tek kişi olacağı için, 'Kazandım, kazandım!' diye havalara uçacaktır. İlk şart: Türk dili alanında doktora yapmış olup... Ve işte ikinci şart. Çağdaş Türk-Moğol dil ilişkileri konusunda çalışmaları olmak. Acaba bu alanda çalışan, tez hazırlayan kim ki? Bir süre sonra bölümün sayfalarına girenler sevgili meslektaşımızın kim olduğunu öğrenmişlerdir. (Hürriyet, 10 Ekim 2013). Şey, bu taşranın taşrası fakültede

Mogol Dili ve Edebiyatı Bölümü var da bizim mi haberimiz yok acaba?

Bir başka ilanımız ise Namık Kemal Üniversitesi'nden... Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Eski Türk Edebiyatı ABD'si... Yukarıdaki özellikler burada da geçerli. Birinci maddeye evet, ikinci maddeye ise HAYIR! Madde aynen şöyle: Eski Türk Edebiyatı alanında Doktora yapmış olmak. (Aferin.) Devam edelim: 18. yy şairi Asaf ve Divanı üzerine çalışma yapmış olmak. (Burada aferin maferin yok, ne diyeceğimizi Bağdatlı Rûhî yüzyıllarca önce söyleyivermiş!) Kim bu Âsaf yahu? Prof. Tarlan, Prof. İz, Prof. Karahan öğrencilik yıllarımızda bu addan hiç söz etmediler. Behçet Necatigil de almamış (12. bs. 1985). Eh, artık Agâh Sırrı Levend'e bakmaya sıra geldi. O, 1826'da vefat eden Şefkat'in tezkiresinde bir Âsaf'ın olduğunu bildiriyor, bu zat olmalı. Herhâlde iki ayrı Âsaf Bey bizim şairimiz değildir. Demek ki üzerinde çalışılacak birinci, ikinci ve üçüncü sınıf şairlerimiz bitmiş, sıra dördüncü sınıf şairimize gelmiş. Oldu olacak kızımızın/oğlumuzun adını da yazıverin de iş bitsin. (Zaten iki yıl önce Doğu Karadeniz'deki bir üniversitemizin rektörü de bu sebeple görevinden istifa etmedi mi!) (Hürriyet, 10 Ekim 2013). Hele şu TEİS nam şairler dünyasına bir bakalım da bu Asaf nam şairimiz kimmiş, başarısı nedir, bir görelim hele. El-insaf, böylesi şartlarla üniversitelere öğretim üyesi alıyoruz.

Bu ilan maceralarına yeter diyecektik ama birileri dürtüyor, 'Yaz hocam yaz, tarihe not düş!' diyor. Düzce Üniversitemizin ilanı... Benim bölümümle ilgili bir madde yok… Tarih Bölümüne yardımcı doçent alınacak. Aranacak şart sadece şu kadar: Cumhuriyet Döneminde Düzce Tarihi konusunda çalışmış olmak. Acaba diyorum o bölümde böyle bir ders mi var? Böyle bir çalışmaya EVET, ama eleman alımında böyle bir şartın konulmasına HAYIR! Yarın benzer ilanlar çıkmaya başlar: Mesela; Adıyaman, Muğla, Karabük, Hakkari, Iğdır, Yozgat, Aksaray'da kurulu üniversitelerimizde bu bölüm varsa onlar da bu tip ilanlar mı verecek! Ya-kış-mı-yor! Yoksa bu tip ilanların verilmesini YÖK'ümüz mü istiyor? Başını siz hatırlayınız, ben devamını yazıyorum: Çıkalım Bağdat Yoluna… (Hürriyet, 16 Kasım 2011).

Yukarıdaki örnekleri okudunuz. 'Bakalım sonu ne olacak?' diyorduk ki meğer Vehbi'nin (Koç değil!) kerrakesi öyle değilmiş! Haberin başlığı, Üniversitede 'tarifli' alım! ('Tarif' denilince aklınıza yemek tarifleri gelmiyor mu?) Okuyunuz ve sonunda bir sözümüzü hatırlayınız.

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya, üniversitelere alınacak öğretim üyelerinin kadro ilanlarında, bilimsel, objektif ve denetlenebilir nitelikte olmayan, kişiye özgü aday tanımlayan şartlara yer verilmemesini istedi. Ancak, YÖK Başkanı'nın 10.07.2013'teki bu uyarısı 50 gün sonra delindi. Giresun Üniversitesi Rektörlüğü öğretim üyesi alımı ilanında kalp ve damar cerrahisi profesör kadrosu için "kanserli hastalarda koroner bypass cerrahisi üzerinde çalışmaları olmak, ... üroloji yardımcı doçent kadrosu için "anastrozolun rat testisi üzerinde çalışması olmak..." koşulları yer aldı. Bu "tarifli alımları" YÖK'ün de onayladığı ortaya çıktı..." (Sözcü, 14 Aralık 2013).

Daha başkaları var da biz iki örnekle yetindik. Acaba, Sayın Çetinsaya'ya 'Good morning' denilseydi geç kalınmış olur muydu? Atı alan koltuklara yerleşmişti bile.

YÖK'ümüz ise 12 Temmuz 2013'te uyanmış. Yahu, son yıllarda alınan öğretim elemanlarının yüzde sekseni bu yolla tedarik (!) edilmiştir. Bazı ilanlar var ki beyefendinin tıraş biçimi veya hanımefendinin ayakkabı modeli eksikti, o kadar. (Sözümüzü hatırlayalım: Kim okur kim dinler varak-ı mihr ü vefayı! Bir de Yeşilova mı, yoksa Yalıkavak mıydı, bir yer adıyla ilgili sözümüz vardı da hatırlayamadım.)

Yalnız, yiğidin hakkını teslim etmek gerekir. Bölümü kurmuş, doçent olmuş, sıra gelmiş profesörlüğe... Vallahi dışarıdan birinin gelip de 'Hooop' bile demeden yani tepeden inme yöntemiyle koltuk sahibi olması da hoş değil. Neyse, fazla karıştırmayalım, 39 yıl üniversite hocalığı yaptık, neler neler görmedik ki... (Allah'ım, varsa benim de benzeri günahlarımı affet. 'Var, olmaz olur mu? Elbette vardır!)

Yıllar yaşlanıp da sonbaharına gelince bazı üniversitelerimiz de ihtiyarın unutkanlık veya dalgınlığından yararlanarak ha bire eleman alımı ilanı verir. 'Bana ne!' diyemiyorum işte. Türk Dili ve Edebiyatı ile ilgili ilanlara göz atıyorum. Bu arada dikkatimi çeken ilanlar da oluyor. Önce onlardan birini sunuyorum: Gümüşhane Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kurumlar Sosyolojisi anabilim dalına bir yardımcı doçent arıyor. Aranan şart: Alanında doktora yapmış olmak. Bravo Gümüşhane Üniversitesi, bravo. Sizden de bilim ahlakı adına böyle bir ilan beklerdim. Kutluyorum. Gelelim İzmir Katip (Kâtip değil) Çelebi Üniversitesi'nin ilanına... Onların fakültesinin adı biraz süslü: Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi... Anabilim dalı aynı: Kurumlar Sosyolojisi. Bakalım buraya alınacak doçent nasıl 'tarifli' oluyor: İletişim ve eğitim sosyolojisi üzerinde çalışmış olmak. Şimdi diyeceksiniz ki, 'Hocam, biri yardımcı doçentlik ilanı, öbürü doçentlik ilanı... Olur o kadar.' Olmaz kardeşim, Katipliler aynı fakültenin Türk Halk Edebiyatı anabilim dalına alacakları yardımcı doçentlerini de 'tarifli' kılmışlar: Alevilik-Bektaşilik üzerinde çalışmış olmak. Vay benim köse sakalım... Yahu kardeşim, bari şu alacağınız elemanın ayakkabı numarasını da yazıverseydiniz bari. YÖK'ün o dönemdeki başkanı Sayın Prof. Çetinsaya, acaba aylarca önce duyurduklarının uygulanma oranlarına hiç baktırmış mıydı?

Gelelim 2015'in ilanlarına… Son haftalarda bir büyük gazetemizde yer alan onlarca eleman alımı ilanını inceledim. Amacım, zaten bazılarını çok yakından bildiğim yöntemlerin canlı örneklerini sizlere sunmak ve yüksek öğrenimimizin içinde bulunduğu durumu biraz olsun sizlerle paylaşmak… Vereceğim şu basit örnek, alanımla ilgili olsun diye tarafımdan uydurulmuştur, kimsecikler alınmaya. Bir üniversitemizin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne bir yardımcı doçent alınacakmış. Elbette verilecek ilana herkes başvurabilir. Ama kazın (pardon kadronun) ayağı öyle değilmiş. Verilen ilanın bir küçücük özel şartı varmış. 'O da neymiş?' demeyin, sinek gibi bir şey işte, midenizi bulandırıverir. Şartımız şöyle olabilir.

Adaylar, Memduh Şevket Esendal'ın hikâyelerindeki edebî sanatları araştırmış olmalılar (eğer adayın dalı Yeni Türk Edebiyatı ise),

Adayların şair Gafilî'nin gazellerinde Fuzûlî etkisini araştırmış olmalılar (eğer adayın dalı Eski Türk Edebiyatı ise),

Yaşar Kemal'in romanlarında yerel ağzın izlerini araştırmış olmalılar (eğer adayın dalı Türk Dili ise).

Sakın abarttığımızı sanmayınız, 'rüya değil ayniyle vâki.' İnsanın bu tür bir

çalışmayı ikinci bir kişinin yapmasını düşünmesi bile aklın kabul edeceği bir durum değildir. Ama olmayan 'hikmetlerinden sual olunmayan' efendilerimiz böyle Guinness'e girecek ilanları vermekte bir sakınca görmemektedirler! www

Eskiden de var mıydı, hatırlayamıyorum, son zamanlarda yeni bir ilan verme geleneği oluştu. Asıl sebebin üniversite bütçesini sarsmamak olduğuna inandığım bu yöntem şöyle:

T.C. Xxxxxx Üniversitesi Rektörlüğünden

Üniversitemizin ilgili birimlerine, 2547 Sayılı Kanun ve Öğretim Üyeliğine Yükseltilme ve Atanma Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Üniversitemiz web sayfasında yayınlanan …. öğretim üyeleri alınacaktır. http://.....tr adresine ….

İşte bazı örnekler: Marmara Üniversitesi öğretim üyesi alıyor, Kavram Meslek Yüksekokulu doçent alıyor, Anadolu Üniversitesi lisansüstü öğrencisi alıyor (hepsi Haziran 2015 ilanları).

Bitmedi, dahası var: Erzurum Teknik Üniversitesi, ilanın genel özelliklerini verdikten sonra bir de matematik anabilim dalının adaylarının şartlarını vermiş; gerisi için, eskiden gazetelerde gördüğümüz, 'devamı s. 7 st. 6' hesabı internete göndermede bulunulmuştur. Haydi, yeri gelmişken bu matematikçi arkadaşta aranılan şartları da bir hatırlayıverelim:

Doktorasını Geometri dalında yapmış ve anti-Kahler-Codazzi manifoldları konusunda çalışma yapmış olmak (Sözcü, 28 Haziran 2015).

Vallahi ilk şarta bir diyeceğim yok da ikinci şart biraz düşündürüyor: Acaba bu dalda çalışması olan bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı daha var m'ola?

Bir özel üniversitemiz alacağı 14 öğretim üyesi için pek şart şurt ileri sürmemiş, ancak pek azında gerekli olan isteklerini dile getirmiş (Hürriyet 31 Mayıs 2015).

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitemiz Edebiyat Fakültesinin Tarih Bölümünün Yeniçağ Tarihi ABD'si için 5. dereceden bir yardımcı doçent alacak. Aranan şartçık şöyle:

XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında İstanbul'un İaşesi üzerine çalışmaları olmak (Hürriyet, 30 Nisan 2015). (Bari konu Karaman olsaydı!...)

Ondokuz Mayıs Üniversitemizin 19 Mayıs Devlet Konservatuarının Geleneksel Türk Müzikleri Ana sanat Dalı için bir doçent alınacak. Şartları sıralayalım:

Halk bilimi doktoralı, Türk Halk Müziği alanında doçent olmuş, mey sazında uzman olmuş olmak (Hürriyet, 10 Haziran 2015). Yani ki, öbür musiki aletlerinde uzman olmanız yetmiyor!

…

Mersin, Çankırı Karatekin, Hacettepe, ODTÜ, Kocaeli, Yıldız Teknik, Muğla Sıtkı Koçman, Yüzüncü Yıl, Boğaziçi, Bülent Ecevit, Giresun, Amasya, Abant İzzet Baysal, Tunceli, Celal Bayar, vb. üniversitelerimizin de ilanları elimin altında… Hepsine eğilmeye gerek yok… Zaten bazıları da ilanlarını tam benim gönlüme göre vermiş.

Sonuç. Gelin şu şartları ortadan kaldıralım. YÖK eski başkanı Prof. Çetinsaya'nın vaktiyle uyardığı üzere eleman alalım da hakkaniyet ölçülerini zedelemeyelim. Ama bilirim ki, ataların sözü hâlâ geçerlidir: Dediğim dedik, çaldığım düdük… Vesselam.

NURETTİN TOPÇU'NUN "MİLLÎ EĞİTİM" VE "ÖĞRETMEN" ANLAYIŞI

Kibar AYAYDIN

Nurettin Topçu Türkiye'nin Maarif Davası isimli eserinin önsözünde ifade ettiği şu keskin ve vurucu cümleler içinde bulunduğumuz durumu kısaca özetliyor. "Milletimizin üç asırdan beri geçirmekte olduğu buhranların sebebi ve kaynağı, kültür ve maarif sahasında aranmalıdır."(1) Derinlemesine tahlil edilmesi gereken bu tespit, yıllarca içinde çırpınıp durduğumuz bir keşmekeşin, millet olarak neden bir türlü sahili selâmete çıkmamamızın bir bakıma teşhisi hükmündedir. "Kültür", "maarif", "din" ve "ahlâk" insanı, insanî melekelere yüceltmede, ona "kendini tanımada" yol gösterecek metotları ihtiva eden; alternatif disiplinleri de kendi bünyesinde barındıran önemli kaynaklardır. Bu kaynakların sistemli bir biçimde insanın menfaatine sunulması, onlardan hakikî mânâda yararlanılması, sağlıklı bir cemiyetin ön şartıdır.

Nurettin Topçu Türkiye'nin Maarif Davası isimli eserinin önsözünde ifade ettiği şu keskin ve vurucu cümleler içinde bulunduğumuz durumu kısaca özetliyor. "Milletimizin üç asırdan beri geçirmekte olduğu buhranların sebebi ve kaynağı, kültür ve maarif sahasında aranmalıdır." Derinlemesine tahlil edilmesi gereken bu tespit, yıllarca içinde çırpınıp durduğumuz bir keşmekeşin, millet olarak neden bir türlü sahili selâmete çıkmamamızın bir bakıma teşhisi hükmündedir. "Kültür", "maarif", "din" ve "ahlâk" insanı, insanî melekelere yüceltmede, ona "kendini tanımada" yol gösterecek metotları ihtiva eden; alternatif disiplinleri de kendi bünyesinde barındıran önemli kaynaklardır. Bu kaynakların sistemli bir biçimde insanın menfaatine sunulması, onlardan hakikî mânâda yararlanılması, sağlıklı bir cemiyetin ön şartıdır.

Her türlü donanımla dünyaya gönderilen insanın, yetiştirilip, eğitilmediği taktirde cahil kalacağı, cahil ve cühela insanla da hiçbir şeyin yapılamayacağını belirten Nurettin Topçu; "Cahillerin ulema sınıfına nüfuz etmeleriyle halkta kanaat uğrunda mücahede kudretinin kırılması, millî karakterin zedelenmesine"(2) sebebiyet verdiğini belirtir. Cahil insan tefekkür kabiliyeti olmayan, düşünmeden

yaşayan, menfaatleri uğruna en yakınındaki dostunu, hiç düşünmeden harcayan, haysiyet ve ahlâk yoksunu bir insandır. Okumuş ya da okumamış fark etmez. Hakikat karşısında hayret ufuklarında dolaşamayan, kendini tanıyamamış, mürekkep ehli de olsa cehli mürekkeptir. Din, ahlâk ve adalet vicdanın kanatlarıdır. İnsanın yükselmesi de alçalması da bu kanatların sağlamlığına bağlıdır. Âhlak ve adalet hem bireysel, hem de içtimai yapının temel direkleridir. "Din ve Ahlâk, milleti kuran ve onun vicdanını yoğuran en önemli yapı taşlarıdır. Toplumun huzur ve mutluluğunu sağlayan değerler sistemidir."(3) Bunlar bozulduğunda ne insandan, ne nizamdan, ne kolektif bilinçten ne de demokrasiden söz etmek mümkündür.

Aşırı taklitçiliğin bizi getirdiği son kerte, kendi vicdanımızdan uzaklaşmamızdır. Kendi vicdanından uzaklaşan insanların salim kararlar verebildiği görülmemiştir. Nurettin Topçu bu gerçeğin farkında olarak toplumu ve bireyi ayrı ayrı ele alarak, bunların eksikliklerini bir bir ortaya koyar. Sağlıklı toplumun, zinde bireylerden oluşan bir cemiyet olduğunu düşünürsek, asıl meselenin "insan"ı yetiştirmek olduğu sonucuna ulaşırız. Bireyi uzvî ve ruhî insiyaklarıyla bir bütün halinde ele alıp yetiştirmedikten sonra ondan beklenen büyük hamle asla gerçekleşmez. İnsanı kendi "ben"iyle tanıştırmak, insana kim olduğunu her daim hatırlatacak bir eğitim ve öğretim metodu geliştirmek ve bunu ilerlemenin birinci basamağı telakki etmek, maarif davasının ana ilkesi olmalıdır. Topçu, "maarif davasında" ruhlara hakikat aşkını aşılayacak bir eğitim modelinden yanadır. "Hakikat aşkı", ruhî ve uzvî insiyakların kontrol altına alınmasını sağlayan bir iç denetim mekanizmasıdır. Bu hakikat aşkı sayesinde insan bilmediklerinin peşinde koşar. Işığa koşan kelebekler misali "bilme" iştiyakına namzet ruhlar Yunus'un "Bir ben vardır ben de benden içerü" mısrasında söylediği gibi kendi benliklerine doğru bir iç yolculuğa çıkarlar. "Kendini bilen Rabbini bilir." İfadesinin, hakikat aşkına tekabül etmesi, Topçu için en önemli bir meseledir. Topçu; "Nefsin bilgisinden, Rabbin bilgisine ulaşılması" gerekliliğini savunur. Talim ve terbiyenin de bu minval üzerinde olmasını savunur. Edebiyattan, matematiğe, biyolojiden, sosyolojiye ve ruhiyata kadar her türlü ders, öğrencinin algılayabileceği bir seviyede olmalıdır. Din dersleri, daha çok da edebiyat, sanat, felsefe ve estetik derslerini kuşatacak bir biçimde ele alınıp verilmelidir. Topçu din dersi ile ahlâk dersini birbirinden ayrı ve bağımsız düşünemez. "Manevî kültürün, insan sevgisi yaşatan özü ahlâkın sahası, onun gayesi olan Allah ideali ise dinin sahasıdır. Yunan'dan Kant'a kadar din, ahlâkî hareketlerimizdeki mecburiliğin yaratıcısı olarak kabul ediliyordu. Kant, ahlâkı bütünüyle pratik aklın eseri yaparken,

imanın sahasına aktarmaya mecbur oldu. Asrımızda Bergson, din ile ahlâkın müşterek kaynaktan doğduklarını ortaya koydu."(4)

"Ben"lik Bilinci

Nurettin Topçu, maarifte "ben"lik bilinciyle sermest olan ve aklını tam manasıyla kullanıp bir "inanç" ve "iman neşvesi" haline getirememiş öğrencilerin ıstırabını duyar. "Aklın eşya üzerindeki hareketi demek olan inanç, özümsenip sürekli hale gelir ve hayata hâkim olursa iman adını alır."(5) İşte Topçu'nun asıl meselesi bu imana ulaşabilecek öğrencilerin küllî bir şekilde yetişmesidir. "Ben"lik bilinci insanın ontolojik varlığını idrak etmede ve oradan eşyanın hakikatine uzanmada en önemli yollardan biridir. Şahsiyet sahibi ve metotlu düşünen bir gençliğin yetişmesi bu umdeleri içselleştirmiş muallimlerle olacaktır. Nurettin Topçu, eğitim ve maarif hakkındaki görüşlerini anlatırken; "Batı" ve "Doğu" dünyasından örnekler vererek, bir beyin fırtınası oluşturmuştur. Hakikate ulaşmanın yolu benlikte olgunlaşmış şahsiyet sahibi insanlar yetiştirmekten geçer. "Ben bilinciyle yetişmiş insanlar sorgulamasını metotlu düşünmesini bilen insanlardır. Nurettin Topçu'ya göre öğretmen, insanın "ben"lik şuuru kazanmasında belli başlı etmenleri, öğrencilerine duyuran, bunu yaşantısıyla onlara gösterendir. İnsanın benlik şuuru kazanmasında "gerçeği bilme" arzusunu tetiklemek, eşyanın hakikatini öğrenme cehdini bilinç düzeyinde işlemek gerekir. Gerçeğin bilgisine yönlendiren hayat, akıl, vicdan, aşk gibi temel saiklerin öğrenciye rehberlik edeceğini bilmek gerekir.

Millî ve manevî değerleri içselleştirmiş bir millet, kolektif bilinci en üst düzeyde olan bir millettir. Aynı gaye için tek yürek olabilmenin biricik yolu müşterek değerler etrafında birlikte hareket edebilmektir. Öğretmen bu değerlerin içselleştirilmesi hususunda sorumlu olan birinci kişidir. Öğretmen, temsil kabiliyeti nispetinde, çevresinde hüsnü kabul görür. Söyleyeceklerini yaşantısıyla gösteren bir öğretmen, pedagojik açıdan pek çok şeyi halletmiş sayılır. Topçu, tarih boyunca öğretmene verilen değeri, özellikle "Maarif Davası"nda örneklerle ortaya koyar. Yavuz'u, Fatih'i yetiştiren öğretmenlerden anekdotlar aktararak muallimliğin önemini vurgular. "Bizim bütün tarihimiz, muallimin yükseltildiği devirlerde şan ve şerefle medeniyet ve ahlâkın zirvelerine tırmanmış, muallimin alçaltıldığı devirlerde ise uçurumlara yuvarlanmıştır. Muallimin alçaltılması, onun devlet emrinde bir bende haline getirilmesiyle başlar."(6)

Maddî kalkınmanın temel umdesini manevîyatın çok güçlü olmasında gören , "Yarın için ekmeğini alın teri ile kazanan, helâl lokma ağzına koyan bir insanlığın

temellerini kurmalıyız."(7) düsturunu maarife serlevha yapan Topçu, yetişecek nesillerin bu prensip etrafında şekillenmesini önemser. Hz. Muhammet'ten, Hz. Mevlânâ'ya; Yunus Emre'den Mehmet Âkif'e, Hamit'ten, Şeyh Galip'e Fuzulî'den, Bâki'ye kadar birçok gönül ve hakikat insanından örnekler vererek, "Maarif Davası"nın stratejik unsurlarını da ortaya koyar. Bunun yanında insanlığa birer rehber ve muallim olan Konfiçyüs'ten, Buda'dan, İsa'dan Sokrat'tan bahsederek; insanlığı; "Likürg'ün, Eflatun'un, Monteny'in, Paskal'ın, Hallac'ın, Yunus'un" müşterek bir mirası olarak görüp değerlendirir. Bu mirasta, "son derece eklektik bir düşünür"(8) olan Topçu; "Yarınki Türkiye" isimli eserinde de bu "altın neslin" yetişmesinde görev alacak öğretmenlerin genel karakteristiğinden bahseder: "Yarınki Türkiye'nin kurucuları, yaşama zevkini bırakıp yaşatma aşkına gönül verecek, sabırlı ve azimli, lâkin gösterişsiz ve nümayişsiz çalışan, ruh cephesinin maden işçileri olacaklardır. Bu ruh amelesinin ilk ve esaslı işi insan yetiştirmektir. Hünerleri hep fedakârlık olan bu hizmet ehli gençler, hizmetlerinin mükâfatını da hizmet ettikleri insanlardan beklemeyecekler, sonsuzluğa sundukları eserin sesinin akislerini yine sonsuzluktan dinleyeceklerdir. Onlarda Yunus Yavuz'la birleşecek; Sinan Âkif'e uzanacak; Ebu Hanife Hüseyin Avni'yi tebrik edecektir."(9)

İdeal Öğretmen ve Eğitim

Topçu'ya göre öğretmen bir nakledici, ezberletici, test çözdürücü değil, her şeyden önce öğrenciye zihnî melekelerini harekete geçirerek, ona düşünebilmeyi öğretendir. Klasik tabirle, balığı önüne koyan değil, balık tutmayı öğretendir. Öğretmen maaş hesabı yapan bir tüccar olmadığı gibi, sağda solda Hint fakirleri gibi yaşayan; ona buna muhtaç bir pespaye de değildir. Öğretmen, bir örs üzerinde demiri şekillendiren bir demirci ustası, onu kıvama getirip, ona şekil veren bir sanatkârdır. Topçu'nun öğretmene yönelik sert eleştirileri de vardır. Ülkemizde öğretmenliğin henüz bir meslek statüsüne kavuşmadığını belirten Topçu öğretmenin bir büro amiri olmaktan da fazla ileri gidemediğini belirtir. Öğretmen ruhî hayatımızı şekillendiren bir pedagog, bir psikolog ve de bir ahlakçı olmak zorundadır. O bir ruh doktorudur. Bu ruh doktorunun sahip olması gereken özellikleri Topçu maddeler hâlinde şöyle sıralamıştır. 1-Öğretmen hayatımızın sahibi ve kullanıcısı değil, sanatkârı ve yapıcısıdır. 2-Öğretmen görevi esnasında karşılaşacağı her türlü engele tahammül edebilen idealist insandır. 3-Öğretmenlik sevgi ve fedakârlık gerektiren bir meslektir. 4-Öğretmen iman ve anlayış vasıtasıyla insanları tedavi eden bir doktordur. 5-Öğretmenin mesuliyet alanının genişliği, faaliyet ve fikir hürriyetinin genişliğinin de

kaynağıdır.

"Millî Maarifin" kaynağı "Mektep"tir. Nurettin Topçu, "Millî Mektep" modelinde öğretmeni merkeze alarak, onunla birlikte öğrenciyi mili ideallerin taşıyıcısı olarak görür. "Millî mektebimiz ne medresedir, ne de çeşitli kozmopolit unsurların karşılığı olan bugünkü mekteptir. Müslüman Türk'ün mektebi, maarif, metafizik ve ahlâk prensiplerini Kur'an'dan alarak Anadolu insanının ruh yapısına serpen ve orada besleyen, insanlığın üç bin yıllık kültür ağacının asrımızdaki yemişlerini toplayacak evrensel bir ruh ve ahlâk cihazı olacaktır." Öğrenciyi bütün insiyaklarıyla ele alan bu anlayış, skolâstik metotlardan uzak; araştıran, soran, bilgi üreten, ürettiği bilgiyi hayatın içine taşıyan bir öğrenci profili olarak görmektedir. "Mektepte alınan ders, ya bir tasavvurdur, hayale mal edilir; ya bir hünerdir, ele mal edilir, ya bir iradedir, iktidarımıza ilâve edilir; ya da bir aşktır, kalbe doldurulur. Bunlardan biri halinde benliğimize, girmeyip sade hâfızada, şuurun dışına asılı bir yük halinde duran bilgiler verici öğretim, faydasız ve mânasızdır."(10)

Öğretmen, öğrenciyle ilişkisine "dikkat" ve "hürmet" çerçevesi içinde gerekli mesafeyi koyarak, ona rehberlik yapmalıdır. Öğretmen, "gerekeni" öğretendir. O, medeniyetler kuran bilge bir insandır. Öğretmen her şeyin en güzelini sunan bir idealisttir. Öğrencilerini sevgiyle kucaklayan, onları kabiliyetlerine göre yönlendiren; sistemli ve bilimsel düşünmenin yanında; vicdanî duyarlılıklarıyla sezgi kabiliyetlerini geliştiren, ahlak, erdem, fazilet gibi değerleri öğreten öğretmen, toplumun kalkınmasında en büyük görevi ifa etmiş olacaktır. Bu manada okul, insanlara ömür boyu rehberlik yapacak bir müessese olmaya da devam edecektir. Bunun yanında Topçu, 1973'te kaleme aldığı ve aynı tarihte "Hareket Dergisi'nde yayınlanan bir makalesinde, dönemin eğitim anlayışını çok sert ifadelerle eleştirir: "Millet ruhu ile bağları kopartılan bugünkü okul, millete insan yetiştirmek için değil, fabrikaya usta yetiştirmek için çalışıyor. Ruhsuz, idealsiz, inançsız bir öğretim gençliğe karakter yerine hüner verecek ve insanı elbette aşağı canlıların hizasına indirecektir."(11) Kırk yıllık bir öğretmenlik tecrübesine sahip olan Topçu, "Her yönüyle zengin olan folklor ve halkiyatımızın mekteplere girmeyişinden" de dert yanar. O her yönüyle idealist olduğu gibi mistik ve sezgici bir eğitim anlayışını benimser. "Kâmil bir insan, katıksız bir ahlâk ve ideal adamı"(12) olan Topçu; hayatı boyunca yaşadıklarıyla fikirlerini birleştirmiş; mistik bir sezgiye dayalı düşünce dünyasıyla, "muallim" olmanın erdemini her "ân" üzerinde taşımış bir insandır. "İslâmî bir milliyetçiliğin temellerini ve ahlâk nizamının esaslarını araştırmak üzere

'Hareket' dergisini çıkararak, Türk gençliğinin millî kültür ve millî bir ruhla yetişmesine büyük gayret sarfetmiş" olan Topçu; büyük bir dâva adamı ve büyük bir muallimdir. Onu yakından tanımış olan Mehmet Doğan'ın tabiriyle Topçu; "eserinin de ötesinde bir şahsiyettir."(14) Felsefe Doçenti olmasına rağmen unvan kullanmayı sevmeyen Topçu, sadece "Felsefe Muallim'i olarak anılmayı isteyen bir insandır.

Nurettin Topçu'yu 1946 yılında tanıyıp, 1949 yılında ona Vefa Lisesi'de talebe olan Orhan Okay, onunla ilgili bir hatırasını şöyle anlatır: "O bir mabede girer gibi sınıfa girer, bir mihrap önünde hissedilecek vecdi, kürsüde yaşardı. Cemiyetin başıbozukluğundan doğan ıstıraplarını, kürsüde, bir anda unutuverdiğini defalarca söylemiştir. Bir gün hangi vesile ile hatırlamıyorum, derste söylediği şu sözleri unutamıyorum; 'Keşke hep derslerimi dikkatle dinleyeceğinize zaman zaman pencerenin dışında bir böceğin kımıldanışına, bir yaprağın rüzgârdan sallanışına dalsanız. Hattâ arada bir dersten kaçıp kırlara açılsanız.' demişti. Zihnime nakşedilen bu sözden yıllar sonra hocamın, İmam Hatip okulu öğrencilerine din psikolojisi dersleri esnasında, kendini ibâdetin vecdi içinde kaybetmekten bahsetmesi üzerine bir öğrenci; 'biz sizin dediğiniz gibi kendinden geçercesine namaz kılarsak rekâtların sayısını şaşırırız. 'deyince, merhum hocamın; 'keşke öyle kılabilsen de rekâtları şaşırsan' diye cevap vermiş olduğunu işittim"(15)

Sonuç İtibariyle

Nurettin Topçu başta "Maarif Davası" olmak üzere Türkiye'nin çeşitli problemlerine "felsefî" bir bakışla çözümler üreten bir yanı "Batı" metodoloji, bir yanı da Doğu hikmetine açılan; mistik ve sezgi yönü oldukça kuvvetli bir şahsiyettir. Eğitim ve öğretimle ilgili fikirleri, "Millî Eğitim"de yapılması gereken reformların felsefî alt yapısını oluşturur. Anaokulundan, ilkokula, ortaokuldan, liseye ve üniversiteye kadar okul silsilesini tek tek ele alıp değerlendiren Topçu, okulun asıl misyonun "ne olması" gerektiği üzerinde durur. Müfredatından, derslerin içeriğine ve işlenişine; talim terbiyeden, öğrenciye ve öğretmene kadar pek çok unsuru bulunan Maarif Davasının en önemli özelliği hiç kuşkusuz ki "Millî" olmasıdır. Topçu, özellikle "Millî" olmayan bir eğitim modelinin, devletimizin bekası adına bir kaos meydan getirebileceğini düşünür. Bu noktada yabancı dil derslerinin haddinden fazla müfredatta yer almasını sorgulayarak millî eğitimdeki ikiliğe dikkat çeker. Burada bir şeyin altını çizmekte özellikle fayda var, Topçu'nun eğitim-öğretimle ilgili her düşüncesinin doğru olduğu yönündeki bir kanaate katılmıyoruz, ama onun belli başlı hususlardaki hassasiyetlerinin de çok önemli olduğunu düşünüyoruz. Özellikle

eğitim ve öğretimdeki "Millîlik" konusu bu hassasiyetlerin başında gelmektedir.

Değişen şartlar içinde kendimizi ifade edebilecek, "kendimizle anılacak bir eğitim modeli" ortaya çıkaramadıysak, bunun sorumlusu muhakkak ki yönetim erkini elinde bulunduran idarecilerdir. Topçu bu vurguyu eserlerin tamamında sıklıkla yapmaktadır. Velhâsıl Nurettin Topçu'nun "Maarif Davası"nda ileri sürdüğü fikirler, aradan bunca zaman geçmiş olmasına rağmen, halen güncelliğini korumaktadır.

1-Nurettin Topçu; Türkiye'nin Maarif Davası, Dergâh Yayınları 4.baskı, İstanbul 1998, s.13,

2-Age., s.11.

3-Yasemin Bora; Nurettin Topçu ve Erol Güngör'ün Eğitim Anlayışları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Ünv. Sosyal Bilimler Enst., Ankara 200, s.122.(Teze ulaşım:YÖKUlusal Tez Merkezi)

4-Nurettin Topçu; Türkiye'nin Maarif Davası, Dergâh Yayınları 4.baskı, İstanbul 1998, s.137.

5-Ali Osman Gündoğan; "Nurettin Topçu", Doğu Batı Dergisi, Sayı:11, Mayıs-Haziran-Temmuz 2000, 103.

6- Nurettin Topçu; Yarınki Türkiye, Dergâh Yayınları, 4.baskı, İstanbul 1997, s.64.

7-Nurettin Topçu; Türkiye'nin Maarif Davası, Dergâh Yayınları 4.baskı, İstanbul 1998, s.128.

8-Hüseyin Su; Kalem Yükü;Şule Yayınları, İstanbul 2014, s.158.

9-Nurettin Topçu; Yarınki Türkiye, Dergâh Yayınları, 4.baskı, İstanbul 1997, s.14.

10- Nurettin Topçu; Türkiye'nin Maarif Davası, Dergâh Yayınları 4.baskı, İstanbul 1998, s.46.

11-Age.; s.40.

12-Beşir Ayvazoğlu; Siretler ve Sûretler, Ötüken Yayınları, İstanbul 1999, s.47.

13-Abdullah Satoğlu; Edebiyat Dünyamızdan Hoş Sedâlar, Akçağ Yayınları, Ankara 2004, s.95-96.

14-D.Mehmet Doğan; "Ruh Cephemizin Maden İşçisi Nureddin Topçu", Zaman, 22 Temmuz 2005.

15-M.Orhan Okay; "Öğretmen ve Eğitimci Olarak Nurettin Topçu", Nurettin Topçuya Armağan, Dergâh Yayınları, hazırlayan: Eze Everdi, İstanbul 1992, s.85.

Türkiye'nin Maarif Davası

Murat SOYAK

• *"Mabede nasıl girmişsem sınıfa da öyle girerdim."* Nurettin Topçu

Muallim ve mütefekkir Nurettin Topçu, yazılarında yaşanan sorunların kaynağına işaret eder ve çözüm önerileri sunar. "*Türkiye'nin Maarif Davası*" kitabı şu cümleyle başlar: "Milletimizin üç asırdan beri geçirmekte olduğu buhranların sebebi ve kaynağı, kültür ve maarif sahasında aranmalıdır." (s.13)

"*Türkiye'nin Maarif Davası*" kitabının ilk baskısı 1960 yılında yayınlanmıştır. Bu eserde eğitim-öğretim meselesi hakkında yirmi yazı yer alıyor. Kitap üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde yer alan yazı başlıkları: Beklenen Gençlik, Millet Maarifi, Türk Maarifi.

İkinci bölümde yer alan yazı başlıkları: Mektep, Muallim, Muallimim Mesuliyetleri.

Üçüncü bölümde yer alan yazı başlıkları: Maarif Davamız, İlköğretim, İlkokullarda Ahlâk Eğitimi, Orta Eğitim, Lise Dersleri, Liselerde Din Dersleri, Okullarımızda Din ve Ahlâk Eğitimi, Üniversite, Üniversite Olayları, Milli Eğitim ve Muhtar Üniversite, Din Eğitimi, Ahlâk Terbiyesi, Okulda Ahlâk, Kıymetli Gençler.

Hakikate vurgu yapılır ve takip edilecek yol belirlenir. Millî mektebi kuracak ruhun "idealist bir münevver zümre" ile mümkün olabileceğini ifade eder: "Hakikat aşkına sahip insanlar, cemiyetin içinde çoğalmadıkça, hakikat aşkı cemiyet içinde en yüksek ve muhterem yeri tutmadıkça ve hakikatin ihtirası cemaat içerisinde bir umumi cereyan, büyük bir hareket haline gelmedikçe, millî mektep gerçekten var olmıyacaktır." (s.14)

Nurettin Topçu, millî mektebin hususiyetleri hakkında der ki: "Müslüman Türkün mektebi, maarif, metafizik ve ahlâk prensiplerini Kur'ân'dan alarak Anadolu insanının ruh yapısına serpen ve orada besleyen, insanlığın üç bin yıllık kültür ağacının asrımızdaki yemişlerini toplayacak evrensel bir ruh ve ahlâk cihazı olacaktır."(s.15)

"Maarif" kavramını şöyle tanımlar: "Maarif, yalnız mekteplerde okutmak ve okuyanlara bir takım bilgiler vermek değildir. O, bir milletin bütün halinde, düşünme ve yaratıcılık sahasında seferber edilmesidir. Başka bir deyimle maarif, bir cemiyetin düşünüş tarzının, kültürünün ve ideallerinin cihazlanmasıdır." (s.84)

Tarih bir güzellik, iyilik hareketine şahittir: "Biz İslam ruhunun gerçek sahibi ve vârisi iken kıtalara medeniyet ulaştıran bir millettik." (s.25)

Arayış içinde nesiller… Hakikat uzaklarda değil. Halis bir niyetle bakmasını bilen hakikati mutlaka görecektir: "Kendisine şef ve önder arayan Müslüman Türk çocuğu, eğer kendinde irade kuvveti varsa, onu tarihte ve toprağının altında bulacaktır. Ancak Kur'an'daki sonsuzluğu görmeyen, ummandaki benliğini tanımayan şaşkın hasta, şefini nerde bulsun?" (s.27)

Gençliğin mutlak surette bir vazife hissi içinde olması gerektiğini belirtir. Emaneti yüklenmiş insan, sorumluluk bilinciyle engelleri aşacaktır. "Uzviyetten ilme, ilimden felsefeye, felsefeden sanata ve ahlaka ve nihayet dine yükselmemiz lazımdır. Böyle adım adım yürüyüş, hasta, hem de şaşkın bir nesli Allah'a götüren yolda yeniden canlandırabilir. Bu iş bir maarif işidir ve bir neslin kurtuluşunu ancak maarifinin yükselmesinde aramak lazımdır." (s.29)

"Millet Marifi" başlıklı yazı 1970 senesinde Hareket dergisinde yayımlanmıştır. Bu yazı şu cümleler ile başlar: "Millet ruhunu yapan maariftir. Maarifin düşmesi millet ruhunu yerlere serer. Maarife değer vermeyiş millet ruhunun yıkılışını hazırlar. Maarif hangi yönde yürürse millet ruhu da onun arkasından gider. " (s.30)

Yapılan yanlışları dile getirir: "Üç asır önce içtihad kapısını kapayan ellerin tüyler ürpertici taassupla çürüttükleri İslam düşüncesine Aristo'nun mantığını ve kıyas metodunu tatbik etmeleri maarifimizi ruhtan ve realiteden, daha doğrusu insandan ayırdı" (s.30)

Yeni mektepler açılmış olmasına rağmen istenen müspet sonuçlar alınamamıştır. Buna sebep olarak da çürütücü taklit, ilim sevgisinin aşılanmaması ve âlimin üstünlüğünün, önderliğinin telkin edilmemesi belirtilir. "Çünkü ilme gerçekten inanılmadı" cümlesi bu anlamda önemlidir.

Yabancı mekteplerin ülkede yaygınlaşması karşısında tedbir alınmamasını tenkid eder. "Anadolu'nun ruhuna ve İslam'ın idealine aykırı olarak ruh ve ahlak temellerimizi derinlerinden sarsan Amerikan maarifi şimdi bu memlekette yabancı asıldan olan hummalı gayretleri ile vatana sokulmakta ve yurdun yarı münevverleri tarafından minnetle devşirilmektedir." (s.31)

Bilim ve tekniğin bazı çevreler tarafından kutsallaştırılmasının yanlış bir tutum olduğunu belirtir. Okullarda din, dil, felsefe, sanat ve ahlak eğitiminin önemi üzerinde durur. "Bugünkü maarif kaba tekniğin peşinde, Batının zehirli akımına kapılarını açmış, Yahudiliğin oltası bir demokrasi anlayışının kurbanı zavallı bir kurumdur. Topluma verecek hiçbir şeyi kalmamıştır." (s.37)

Devlet felsefesi hakkındaki düşüncelerini şöyle ifade eder: "Devlet idealimizi Amerika'dan değil, Alpaslan'ın, Fatih'in ve Yavuz'un devlet anlayışından almamız lazımdır. Zamanın evrimiyle devrin şartları içinde benimsenmesi zorunlu sadece şekildir. Devrimizden yalnız devletin şeklini almalıyız. Devletin ruh ve zihniyeti bütünüyle bizim kendi mazimizden alınacaktır. Ancak böylelikle büyük devlet olacağız. Garbı taklitte ne kadar ilerlersek o kadar batağa saplanır ve daima küçülürüz." (s.37)

"Bugün bir mektep buhranı yaşamaktayız" (s.45) der ve o devirde mevcut kültür ve eğitim anlayışını kökten eleştirir. Noksan din kültürü ve okullarda uygulanan yanlış eğitim metodu bu eleştirilerin ana konusudur.

Günümüzdeki mektebi tenkid eder: "Bizi Hakk'a götüren bir yol, aydınlığa açılan bir kapı lazım. Bu kapı mektebin kapısıdır. Bugünkü mektep insanın ruhunu yüceltmek için değil, makineye esir olarak midesinin saltanatını yaşatmak için açılmış bir kapıdır." (s.45)

1973 senesinde Hareket dergisinde yayımlanan "Türk Maarifi" isimli yazısında Nurettin Topçu, idealindeki mektebi şöyle tarif eder: "Bize bir insan mektebi lazım. Bir mektep ki bizi kendi ruhumuza kavuştursun; her hareketimizin ahlakî değeri olduğunu tanıtsın; hâyâya hayran gönüller, insanlığı seven temiz yürekler yetiştirsin; her ferdimizi milletimizin tarihi içinde aratsın; vicdanlarımıza her an Allah'ın huzurunda yaşamayı öğretsin." (s.46)

Mektep hakkındaki veciz bir ifadesi: "Hayatın çokluğuna nazaran mektepte birlik vardır."

Nurettin Topçu mektebi mâbed gibi telakki eder. " Şu halde, zihnin dağıldığı, hayat fırtınasına gömülerek çokluk içinde eridiği yerde mektep yoktur; birliğin büyük kapısından girmeğe hazırlandığı, hadiseler karşısında toplanıp kendine geldiği yerde mektep vardır ve mektebin manası, hikmeti, bizi içerisine serpilerek dağıldığımız hayattan zaman zaman sıyırarak kendimize getirmek, düşünce kudretini kullanmaya zorlamak, büyük yolculuğun haritasını gözlerimizin önüne sermektir." (s.49)

Bir dersin sınırları içinde gerçek öğretimin sağlanamayacağını ifade eder. Okutulan derslerin nihayetinde ortak bir alanda buluşması gerektiğini belirtir: "İlkel ve başkalarına uzanmayan gayeleri içinde tıkanıp kalarak zihni genişliğe yükseltemeyen, mahdut gayesinden sonsuzluğa ışık tutamayan bir öğretim, gerçek gayesini bulamamış hatalı ve kötü bir öğretimdir." (s.50)

Öğrenmenin emek, çile ve ıztırap ile gerçekleşebileceğini özellikle vurgular. Hazır elde edilen bilginin faydalı olmayacağını söyler: "Varlığımıza en yakından hitap eden dil, bize en mahrem muallim, ıztıraptır." (s.51)

Kurtuluş yüce kitap Kur'ân ile mümkündür: "Kur'ân, bu en büyük Üstad, en büyük sapıklığa sürükleyen duyularla menfaatlerin sefaletinden bizi kurtarmak için gönderildi." (s.52)

Çocuğa her şeyi öğretmeye çalışan bir eğitim anlayışının yanlış olduğunu ifade eder: "Çocuğa her şeyi öğreten mektep, onu ne kadar düşüncesiz yapabiliyor!" (s.54)

Mektebin ne olduğu, nerede aranması gerektiği sorusuna cevap niteliğinde der ki: "Ruh, değer ve manasını anlatmaya çalıştığımız mektep, bu izahlardan anlaşılıyor ki maddeden mânaya yükselişin, disiplinin, çokluktan birliğe doğru gidişin, kaidenin ve nizamın bulunduğu her yerde vardır." (s.59)

Muallime büyük bir görev ve sorumluluk yükler: "Yetişmesini dilediğimiz muallim, memleketin beklediği hakiki ve büyük inkılâbı yapacak insandır." (s.64)

Gerçek muallim nakilci ve tüccar değildir. "Gençlere fikir ve fazilet aşkını yaşatan" gerçek muallim, "ruhlar sanatkârıdır." Muallimin büyük bir ideale gönül vermiş olması gerektiğini vurgular. Ruh cephesinde muallimin önderliği kıymetlidir. "Âdemoğlunu, beşikten alarak mezara kadar götürüp teslim esen, dünyanın en büyük mesuliyetine sahip insan muallimdir." (s.69)

Muallime değer verilmesi üzerinde durur. Muallime değer veren ülkelerin yükseleceğini ifade eder: "Muallime değer verildiği, muallimin hürmet gördüğü ülkede insanlar mesut ve faziletlidir. Muallimin alçaltıldığı, mesleğinin hor görüldüğü milletler düşmüştür, alçalmıştır ve şüphe yok ki bedbahttır." (s.69)

Bu hususta, tarihin şahitliği ile şu çarpıcı tespiti yapar: "Bizim bütün tarihimiz, muallimin yükseltildiği devirlerde şan ve şerefle medeniyet ve ahlâkın zirvelerine tırmanmış, muallimin alçaltıldığı devirlerde ise uçuruma yuvarlanmıştır." (s.71)

Muallimin sorumluluğu hakkında şu örnekleri verir: "Bir memlekette ticaret ve alışveriş tarzı bozuksa, bundan muallim mesuldür. Siyaset, millî tarihin çizdiği

yoldan ayrılmış, milletinin tarihi karakterini kaybetmişse, bundan mesul olan yine muallimdir." (s.72)

Muallimin ruh yapısını meydana getiren özellikler hakkında der ki: "Her şeyden evvel muallim, hayatımızın sahibi olmaktan ziyade sanatkârdır. Kullanıcısı değil, yapıcısıdır. Seyircisi değil aktörüdür. O, en doğru, en güzel hayat örneğini yapar, hazırlar, bize sunar; biz yaşarız. Bizim vazifemiz, bu hayata anlayış katmaktır, anlayışla ona iştirak etmektir. " (s.73)

Engeller ile mücadele edilmesi bu aşamada önemlidir. Zira eğitim faaliyeti bir yönüyle zorlukları aşma çabasıdır. Bu hususta der ki: "Muallim, geçeceği yol bütün engellerle örtülü olduğu halde, buna tahammül etmesini bilen, tahammül etmesini seven idealcidir. Tahammülsüzlüğün, şikâyetin başladığı yerde muallimlik davası biter. Muallim, daima muvaffakiyetsizliğinin, zaaflarının sebebini arayarak kendini düzeltmeye çalışmalıdır. Muallim kaderin karşısına çıkardığı engellerle mücadele ederken sonuna kadar nefsinden fedakârlık yapmayı göze alabilen cesur insan olmalıdır. Muallimlik, sevgi işidir, ruh sevgisidir." (s.73)

Muallim "iman ve anlayış vasıtaları ile" insanı doğru yola sevk eder. "Muallim insan olan varlığımızı alır, ona sonsuzluk dünyası olan ruhi hayat istasyonlarında yol alacak kudretin ve değerlerin aşısını yapar." (s.74)

"Mesuliyet" kavramı Nurettin Topçu'nun düşüncesinde anahtar kavramlardan birisidir. "Bize mesuliyetin ne olduğunu bilen muallim lazımdır. Bu muallim sabrın üstadı, ilmin hakikat olduğu için hayranı ve ruhlara hakikat tohumlarını ektikten sonra onlardan feyz almanın değil de onlardan mesul olmanın âşığı, hizmet ehli ve sonsuzluğa imanın sahibi insan olacaktır." (s.77)

Mesuliyet ile hürriyet arasında bir bağ kurar. "Muallim sahip olduğu bu mesuliyetle içimizde en fazla hür olan insandır. Çünkü mesuliyetimiz, hürriyetimizin kaynağıdır."(s.77)

Nurettin Topçu, mesuliyet kavramını şöyle tarif eder: "Mesuliyet, dıştaki tesirlere karşı koyarak bizi içimizden iten ilâhî kuvvettir." (s.78)

"Maarif demek, muallim demektir." ifadesi ile muallimin yeri ve kıymeti bir kez daha hatırlatılmış olur. Muallime değer vermeyen anlayışları sorgular: "Muallimi bu karakterleriyle tanımayıp onun millet ruhunun yapıcısı olduğuna inanmayan bir zihniyet, muallimi basit bir memur kadrosu haline koyar ve her tarafından çiçeklenecek kültür ağacını kökünden baltalar." (s.78)

"Bugünün genci idealsizdir." der ve "Maarif hayata mağlup oldu; mektep

mideye mağlup oldu." tespitini yapar. Maarif sisteminde yaşanan olumsuzluğu şöyle dillendirir: "Belki bütün içtimaî faaliyetlerimizin gayesi olmak lazım gelen maarif, hayatımızın huzuru için bir vasıta, ikbale götüren bir yol haline geldi." Ve bu kötü gidişatın sonucu hakkında bir tespit: "Mektep bizi yalnız bırakmakla devam ederse, yarınımız karanlıktır." (s.81-82)

Medrese eğitiminde nakilcilik anlayışının eğitime zarar verdiğini ifade eder. Kendisini asırlar geçmesine rağmen yenilemeyen bu yapının bir çıkmaz olduğu ancak yeni mektebin de köklü bir çözüm sunamadığını anlatır. "Medresede sonsuz 'dedi'lerin paslı zincirini tespih gibi çektiren zihniyet ortadan kalkmadan, sadece şekil değiştirerek mektebe aktarma edildi. Batı dünyasında ortaya konan her türlü fikirler, tercüme ve nakil yoluyla, tekrarlanıp ezberlenmek üzere mektebe devredildi." (s.90)

Mektep insanın sevgiyle sahiplendiği bir yer olmaktan uzaklaşmıştır. Bir zorunluluk hali ile eğitim işleri devam etmektedir. "Ders kâbus haline gelmiştir; neşve ile doldurucu bir ziyafet ve şenlik değil; diploma arzusu ve istikbal endişesiyle çekilmesi mukadder bir dert, taşınacak bir yük, dolacak bir çile…" (s.91)

Dönemin maarif anlayışına yönelik tenkidleri devam eder. Mücerret düşüncenin ihmal edilmesi, ilme değer verilmemesi neticesinde "İlim hayata teslim olmuştur." Faydacılığın, menfaatlerin ön planda olmasıyla birlikte "Mektep, mabed olmaktan çıkmıştır." (s.93)

Dile yapılan müdahalenin sonuçları yıkım olmuştur. Bu durum maarif ve kültür dünyamızı derinden sarsmıştır. Yaşayan Türkçe dâhilinde yer alan kelimelerin kökenine bakarak dilden atılmasını eleştirir.

Yabancı mekteplerin maarife zarar verdiğini söyler. Yabancı dille eğitim yanlış bir tercih olduğunu belirtir. Ders müfredatını kuşatan ideolojik eğitimi de eleştirir. Mektepte disiplinin önemi üzerinde durur. Son zamanlarda eğitimde disiplinin ihmal edildiğini "Disiplin çok sarsıldı" cümlesiyle ifade eder.

Muallimlerin çeşitli sebeplerle artık maalesef kitap okumaz hale geldiklerini belirtir. "Muallimler okumuyor, çalışmıyor, kendisiyle uğraşmıyor. Hatta derslerle meşguliyeti yüzünden, çok kere o, okumaktan hoşlanmayan adam olarak yaşıyor." Bu tespitten hareketle şöyle bir sonuca ulaşır: "Muallim meselesi, maarif dâvamızın ana meselesidir. Maarifi yapacak olan muallimdir. Şayet değerlendirilmezse, maarifi yıkan da o olur." (s.102-103)

Yaşanan sorunlar karşısında çözüm önerileri de sunar Nurettin Topçu.

Zihninde yer eden millî mektebin dört duvarı, dört şartı hakkında görüşlerini ifade eder. Birincisi "ders hakikatlerin araştırılmasıdır." İkincisi "talebe, hakikatler peşinde koşmayı meslek edinen insandır, gayesi manevi olgunlaşma olan bir mesleğin insanıdır, mekteplerin diploma müşterisi ve istikbalin mevki dilencisi değildir. Üçüncüsü "muallimin, maarif davamızın yapıcı ve en esaslı unsuru olduğunu" önemle belirtir. Dördüncüsü "ruhları huzur içinde birleştirici disiplinin barındığı mektep, ideal çatı" (s.108-111)

"İlkokullarda Ahlâk Eğitimi" isimli yazısında özellikle "hürmet" kavramı üzerinde durur. "Ahlâk eğitiminin başında hürmet duygusu gelmektedir. Çocuğa ilk sunulacak olan hürmet duygusudur. Hürmet alelâde alçalma ve kendini inkâr veya eksiltme değildir. O, insanlık cevheri karşısında yaşanan sevgi ile karışık bir hayranlıktır. Bir nevi ibadet halidir. Aşkın, adeta bütün varlıklara çevrilen şeklidir." (s.119)

Hürmet kavramı ahlâk eğitiminin özünü teşkil etmektedir. "Terbiyede ilk işimiz çocuğa, hürmet denemesi yaptırmak olmalıdır. Önce tarihin ve ecdadın ruhlarından olaylara akseden büyüklükler anlatılmalı, ibadet böylece onlara öğretilmelidir. Zira hürmet, ibadetin temelidir, ruhudur." (s.119)

"Din bütünüyle insanın varlığına çevrildiği için din kültürü yalnız bir ders içinde verilemez." (s.122) tespitinden hareketle din ve ahlâk eğitiminin daha etkili, verimli olması için diğer dersler içinde de yeri geldikçe anlatılmasının gerekli olduğu ortaya çıkmaktadır.

Orta öğretimden beklenen gayeleri şöylece sıralar: Genel kültür vermek, her ilimden bir çeşni tattırmak, ruhun bütün melekelerini birbirleriyle düzenli olarak inkişaf ettirmek.

Ana dilin iyi bilinmesini ister. "Ana dilini hakkile bilmeyen, bu dilin inceliklerine ve kaidelerine tam mânasile sahip olmayan gençler ne kendi ruhlarına çevrilmek, ne de ruhlarını kâinatın sırlarına çevirmek yani ruh bilim ve felsefeyi anlamak yolunda başarı gösteremezler." (s.133)

Edebiyat derslerinde isim ve eser ezberciliği yerine bir edebi dönemi temsil eden şahsiyetin bütün eserlerinin ayrıntılı okutulmasının faydalı olacağını belirtir. "Lise sınıflarının her birinde devrine hâkim olan bir veya birkaç büyük sanatçının bütün eserleri başından sonuna kadar okutulur ve açıklanır. Mümkün olduğu kadar bu eserlere varlık kazandıran iç hayatları yaşatmaya çalışılır." (s.125)

"Edebiyat derslerine temel olarak estetik ve ruhbilim kültürünü almamız

lâzımdır." der. (s.131)

Liselerdeki matematik eğitimine bir eleştiri getirir: "Matematiğin muamma haline geldiği, talebeye aman dedirttiği yerde matematik öğretmesini bilen yok demektir. Liselerimizdeki matematik hastalığının temeli budur." (s.134)

Liselerde sanat tarihi dersinin okutulmasının gereği üzerinde durur. "Sanat tarihi liselerimizde okutulmalıdır. Zira okutmazsak, gençlerde tabiat aşkı ve ona bağlı olan bütün ruh incelikleri asla doğamaz." (s.135)

Liselerde din derslerinin anlatımında felsefeden, sanattan, tarihten faydalanmak suretiyle olumlu sonuçlar alınabileceğini ifade eder. "Dini kültüre felsefede temel aramak, onu sanatlarla işlemek, tarih içinde din hayatından örnekler çıkarmak lâzımdır." der. (s.141)

"Okullarımızda Din ve Ahlâk Eğitimi" isimli yazısında "Okullarımızda ahlâk ve din eğitimi meselesi, zamanımızın en hayati dâvasıdır" der. Geleceğimizin inşâ edilmesinde ahlâk ve din eğitiminin önemine işaret eder: "Mukadderatımız, yarını hazırlayacak olan genç neslin ahlâk ve din yapısına sımsıkı bağlı bulunuyor." (s.143)

Bu dersin anlatılmasında diğer ilimlerle işbirliği içinde olunması gerekir. Din ve ahlâk eğitimi sadece kendi alanı içinde değerlendirilemez. "Din ve ahlâk eğitiminin yalnız bir derste verilmeyeceği aşikârdır. Çünkü bunlar varlığımızın her sahasına nüfuz etmiştir. Ve bütün hareketlerimizde yaşamaktadır." (s.151)

Din eğitimin özü hakkında bir tespit: "Din eğitimi her şeyden önce bir kalp eğitimidir." (s.169)

Menfaat ile ahlâk asla bir arada olamaz. Bu hususu sıkça dile getirir: "Menfaat yaşamak ister, ahlâk yaşatmak ister; bir arada asla barınamazlar." (s.189)

Ahlâk ve terbiye kavramları arasındaki ilgiyi vurgular: "Ahlâkın emirlerini sevimli ve istenilir yapmak, terbiyenin asıl işidir." (s.190)

"Merhamet" ve "adalet" duygularının gençlere özellikle aşılanması gerektiğini belirtir. "Gençlere merhamet duyguları aşılayarak, onu kalp şefkati ile karşılayarak millet ve insanlık için hayır yapıcı bir hale getirebiliriz." (s.195)

Şahsiyet sahibi fertler yetiştirmek eğitimcinin görevi olmalıdır: "Biz kalabalık içinde ferdiyetler, şahsiyetler yetiştirmek mecburiyetindeyiz." (s.198)

Nurettin Topçu, yazılarında mektep ve mabed yakınlığına önem verir. İki mekânı daima birlikte anılır: "Mektebin eşiği, mabed gibi ahlâk dünyasının, ruh dünyasının eşiği olmalıdır." (s.199)

Milletin yükselişi mekteplerine bağlıdır: "Bir millet mektebiyle millet olur. Bir millet, mektebinde yükselir." (s.201)

"Milletimizin üç asırdan beri geçirmekte olduğu buhranların sebebi ve kaynağı, kültür ve maarif sahasında aranmalıdır." diyen Nurettin Topçu, gidilecek yol hakkında işaretler verir: "Medeniyet kervanına yol gösteren maarifdir, kültürdür." (s.201)

Türkiye'nin Maarif Davası eğitimcilerin gündeminde olmalı. Bu eserde yer alan eleştiriler ve çözüm önerileri çeşitli ortamlarda konuşulup tartışılmalı. Eğitim-öğretim meselesi üzerine düşünenler ve sahada yer alanlar için mutlaka müracaat edilmesi, okunması gereken bir eser.

Kaynak:
Nurettin Topçu, Türkiye'nin Maarif Davası, Dergâh Yayınları, 11.baskı, 2014.

Kalma Olumsuz

Murat ALP

Yaşarken hiç kimse olmaz kusursuz
Etmek yok kendini mutsuz umutsuz
Yaşamak istersen günahsız suçsuz
Bakma insanlığa asla olumsuz.

Tutarken kendine güzeli örnek
Planların olsun doğruyu görmek
Düşmana dostluğu nakışla örmek
Kolay olmasa da kalma olumsuz.

Meyve verir mi hiç aşıyla söğüt
Kötüyü damıt iyilikte öğüt
Kolay verildiği söylenen öğüt
Uymasa da sana alma olumsuz.

Ney Sesi Bir Vuslat Türküsü

İsmail ÖZMEL

Ney üfleniyor
Ufukta bir bulut dolusu ses.
Bir orman uğultusu gece yarısı
Bak kırlangıç gibi süzülüp uçtu
Çiçek açtı gönüller dalca.
Arılar gibi çevrildi durdu
Ağaçları, insanları
Sardı hayalleri ruhça.

Ney sesi bir bahar rüyası
Bir güzelin bir sofada salınması
Çalkan gönlüm, söylen dilim.
Rüzgâr, bu sesi ulaştır uzaklara.

Ney sesi bir vuslat türküsü
Avını yakalayan avcının keyfi
Vuslat sevdalılara lüfu zamanın.

Mutluluk
Bir beyaz bulut işte ufukta
Yağmur getiriyor bize doğru.

Bor'da Zaman

Mehmet BAŞ

Bir düş çınarının gölgesine durmuşum
Yürüyorum yeşil Bor'un sokaklarında
Uzaklarda Bolkar Dağlarının heybetli duruşu
Güneşin emzirdiği kayalarda kartal yuvaları
Dilimde karlı dağların türküsü
Gözlerine sürme çekilmiş bir akşamın terasında
Zamanı bir tespih gibi çekerken Üstünpark'ta
Bir bozlak sesine karışıyor Özden deresi
Tarihin aynasında solmayan bir nakışla
Deniz görmemiş bozkırlara doğru akıp gidiyor
Bor'un bağlarında hayatın türküsünü dinliyorum
Pınarbaşı'nda dağılıyor efkâr bulutlarım
Sarı Saltuk türbesinde duruluyor bulanık sular
Kuddûsî Baba'nın kapısında büktüm boynumu
Aşkının kabe'sinde tavaf ediyorum
Kale Camiinde bir ikindi vakti
Esen Selçuklu rüzgârıyla sarhoşum
Ay yıldızlı bayrağın gölgesinde
Aşk ülkesinin nurla dokunmuş seccadesini
Anadolu toprağına seren atlılar gelip geçiyor
Harım Mahallesinde ekmek pişiren kadınlar
Sükûtun oklavası ile sözün hamurunu açıyorlar
Kırışmış ellerinde kaderin silinmez imzası
Şu dünya denilen koca değirmende
Zamanın eleğinde hayatın ununu eliyorlar
Okçu suyunun şifa dağıtan akışına kapılmışım
Ruhumda şırıldayan bir ırmağın çağıltısında
Hasretin türküsünü söylüyor dudaklarım
Bor istasyonunda sallanan mendillerin beyazlığında
Uzayıp giden vagonların ardı sıra bakarken
Güneş yavaş yavaş kaybolurken ufuktan
Kayabaşında yıldızların şenliği başlayacak birazdan
Bir destanın otağına diz kırıp oturacağım
Yesevi dervişlerinin nefesiyle dirilecek ümitlerim
Bor şehrinde gazi alperenlerin destanını okuyacağım

Eğitim Yönüyle Hayvan Masalları

Nedim BAKIRCI*

Hayvan masallarının eğitimdeki yerine geçmeden önce edebiyat, çocuk ve bu iki terimin birleşmesiyle oluşan çocuk edebiyatı terimleri üzerinde durulması, konunun daha iyi anlaşılması için yararlı olacaktır.

Edebiyatın tanımına şüphesiz birçok sözlükte yer verilmiştir. Ancak burada Türk Dil Kurumu'nun çıkardığı Türkçe Sözlük'te yer verilen tanımla yetinilecektir. Adı geçen sözlükte edebiyat maddesi şöyle açıklanmaktadır: "Olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığı ile biçimlendirilmesi sanatı."

Genel ve özel sözlükler ile psikoloji kitaplarında çocuk teriminin açıklamalarına yer verilmiştir. Kaynaklar, çocuğu; "İki yaşından ergenlik çağına kadar süren büyüme dönemi içinde bulunan insan yavrusu veya henüz erinlik dönemine erişmemiş kız veya erkek." ya da "Bebeklik çağı ile ergenlik arasındaki gelişim döneminde bulunan insan." olarak tanımlamaktadır.

Genellikle çocuk, bedensel ve zihinsel gelişim bakımından insanoğlunun 0-16 yaş grubu için kullanılan temel bir kavramdır. Ancak bu sınırlamanın her zaman geçerli olduğunu söylemek oldukça güçtür. Nitekim bazı bilim adamları, bu dönemi 0-14 yaş grubu olarak almaktadırlar. Çocukluğu içine alan dönemindeki yaş farklılığı, çocuğun fiziksel gelişim süreci ile zihinsel gelişim sürecinin bir paralellik göstermemesinden kaynaklanmaktadır. Bilim adamları tarafından kabul gören çocukluk çağı 0-16 yaş arasıdır.

Büyük Türk düşünürü Ziya Gökalp, masalların çocuklar için ne derece faydalı olduğunu şu cümlelerle ifade eder: "Edebiyatımızın bazı şekilleri faydalı olduğu hâlde, bazısı mızırdır. Faydalı edebiyata misal olarak halk edebiyatını gösterebiliriz. Mecmuamıza derc etmekte olduğumuz halk masalları bilgi nokta-i nazarından hiçbir kıymeti haiz değildir. Fakat, bu masallarda hep mefkûreli insanların büyük iradelerle ve namağlup azimlerle fevkal beşer işler yaptığını görüyoruz. Bu masallardaki insan telakkisi gayet yüksektir. Bundan dolayıdır ki, Avrupa'da halk masalları terbiyevî amillerin en birincisi addolunuyor. Zaten okumaya başlayan çocuklara büyük bir zevkle okutturulacak şeyler bu peri ve dev masallarıdır. Eski Yunan ve Latin

edebiyatları halk edebiyatından doğdukları için gayet terbiyevîdirler. Bunların taklidiyle vücuda gelen Avrupa'nın klasik edebiyatı da terbiyevîdir. Fakat son zamanlarda zuhur eden sembolist yahut dekadan edebiyatlar terbiye nokta-i nazarından muzır amillerdir."

Mustafa Ruhi Şirin, masalı çocukluk cenneti olarak görür ve çocuğun masalı niçin sevdiğini şu ifadelerle bize aktarır: "Masal çocukluk cennetidir. Masallar insanlığın çocuğudur bir bakıma. Çocuklar bunun için sever masalları. Çocukların rüyaları ile masallar birçok yönden birbirine benzerler. Çocuk gerçekle hayalin birleştiği bir yerdedir. Bir adımı gerçekler dünyasında, bir adımı hayaller dünyasındadır.

Çocuğun sınır tanımayan bir düşünce tarzı vardır. Masalı bunun için sever çocuk. Onda ulaşması gereken en sihirli dünyayı "hayalindeki ülkeyi" bulur. Olağanüstü güçlerle donanmak ister durmadan.".

Saim Sakaoğlu, Gümüşhane ve Bayburt Masalları adlı kitabında "Masalların İnsan Kültürü Bakımından Önemi" başlığının ilk sırasını "Çocuklar için masal" alır. Sakaoğlu, burada eğitimci ve düşünürlerden Ziya Gökalp'ın, Sabri Esat Siyavuşgil'in, Nesip Yağmurdereli'nin ve Enver Naci Gökşen'in çocuk eğitiminde masalın kullanılması ile ilgili düşüncelerini sıraladıktan sonra kendi düşüncelerine yer verir: "… demek oluyor ki, eskiden çocuk için zararlı olduğu kabul edilen ve kendisine önder olarak Rousseau gibi bir de eğitimci bulan bu fikir, günümüzde tamamen terkedilmiştir. Bunun yerine, masalın çocuğun terbiyesinde ve gelişmesinde önemli yeri olduğunu kabul eden düşünce hâkim olmuştur. Bununla beraber bazı masalların çocuklar üzerinde menfi tesir yapacağı unutulmamalıdır. Çocuklara böyle masallar yerine ahlâkî ve terbiyevî değeri olan masallar okutmakta fayda vardır."

Ali Berat Alptekin, "Türk Masallarında Dinî Eğitim" adlı makalesiyle masalların farklı bir yönüne temas etmiştir. Burada Alptekin, masallarda geçen dinle ilgili çeşitli unsurları ele alıp yorumlamıştır.

Esma Şimşek, "Masalların İnsan Eğitimi Bakımından Önemi" adlı makalesinde ise, masalları beş başlıkta inceleyip yorumlamıştır. Bu başlıklar şöyledir:

Masalların;

1. Çocuk Terbiyesi Bakımından Önemi
2. Sosyal Hayatın İşlenişi Bakımından Önemi
3. Problemin Anında Çözümü Bakımından Önemi
4. Halk Hekimliği Bakımından Önemi
5. Dinî İnanışların Masallara Tesiri.

Eğitim tarihi incelendiğinde eğitimcilerin çoğu, çocuklara masalın öğretilmesini çocuğun dünyasının masalla zenginleştirilmesini istedikleri görülmektedir. Bir fabl yazarının dediği "kuru bir ahlâk dersi, çocuğun canını sıkar ama masalın güzelliği, ahlâk dersinin kuruluğunu yok eder" ifadesine eğitimcilerin ve edebiyatçıların çoğu katılmaktadır.

Bugün, masalın çocuklarda hayal ve duygu gücünü arttırdığı ve zenginleştirdiği ana dilin korunması ve geliştirilmesinde büyük payı bulunduğu görüşünde birçok eğitimci ve düşünür birleşmektedir. Pertev Naili Boratav, bu konu ile ilgili şu önemli tespiti yapar: "Çocuğa anadilin, bir işçi elindeki alet gibi nasıl kullanıldığını öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini, kıvraklığını, zenginliğini, ilk gösteren, kişiye kendi dilini konuşmayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yakınlaştırıcı duyguyu -ninnilerin, tekerlemeleri, türkülerin yanı başında, ama herhâlde onlardan daha geniş ölçüde- ilk aşılayan masallardır."

Özellikle çağımızın önemli dil bilim alanları arasında bulunan semantik (anlam bilimi) açısından masalların yapılarından anlamlarına giden yol üzerine yapılan çalışmalar, çok ilginç sonuçlar çıkarmıştır. Çocukların bu öyküleri daha küçük yaştan itibaren âdeta ezberler gibi okumalarının anlam bilim açısından dil becerilerinin gelişmesinde oynadığı rolü göstermesi bakımından büyük bir önem taşıdığını söylemeliyiz.

Masal anlatılırken şu husus da unutulmamalıdır. Masal çocuğu bilgilendirmek için değil, onun hoş vakit geçirmesini sağlayarak, hayal ve muhakeme gücünü arttırmak için anlatılmalı veya okunmalıdır. Böylece çocuk ile kitap arasında oluşan bağ sayesinde çocuk kitap okumaya da ilgi duyar.

Masallarda yer alan tekerlemeler, ana dilin gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Özellikle zengin bir iç ahenge sahip olan tekerlemeler, çocuğa dili sevdirmenin yanı sıra, alışılmadık sözcükleri bile düzgün söyleyebilme yeteneği kazandırır ve çocuklarda estetik düşünceyi geliştirir.

Buraya kadar verilen bilgilerle asıl halk masallarının, az da olsa hayvan masallarının, çocuk eğitiminde ne derece önemli olduğu görülmüştür. Okul öncesi çağdaki çocukları öğrenmeye hazırlayan, başka bir deyişle okul öğrenimine hazır duruma getiren araçlardan biri, onlara anlatılan masallar veya hayvan masallarıdır. Çünkü çocukların çok sevdikleri masallar arasında ilk sırayı hayvan masalları alır. Asıl halk masallarının uzun olması onların dikkatlerini dağıtır, bu sebeple dikkatlerini toplayabilecekleri daha kısa olan hayvan masalları anlatılır. Bu masalları büyük bir ilgi ile dinleyen çocuklar kendi hayatları ile hayallerinde canlandırdıkları hayatı

birleştirirler. Onlar çalışkanlığı, doğruluğun, kahramanlığın mükâfatını; kötülüğün, tembelliğin, ihanetin cezasını ilk olarak masallarda öğrenirler. Hemen hemen bütün masallar, çocukları iyiliğe, doğruluğa, çalışkanlığa teşvik ederken; kötülüklerden, ahlâksızlıklardan ve tembellikten de men ederler.

Hayvan masallarının içerisinde insan olan kahramanlar ya hiç yok veya çok azdır. Fakat çocuklar, hatta yaşlılar, bu masalları dikkatle dinlerler ve neticede yeni dersler alırlar

Her masal, dinleyene ayrı bir tat ve lezzet vermesinin yanında çeşitli dersler de verir. Özellikle hayvan masallarında ilk anda gülme ve eğlenme esas gibi görünse de asıl amaç eğitimdir. Bu tür masallarda sadece çocukların değil, her yaştan insanın alacağı dersler vardır.

İnsan hayatında çeşitli ve önemli değerler vardır: Doğruluk, dürüstlük, emanete ihanet etmeme, büyüklerin sözünü dinleme, iyilik etme, vb. Bu değerler çocuğa aşılanırken mutlaka kıssadan hisse olan masallardan yararlanılır.

Çocuklar niçin hayvan masallarına ilgi duyar, sorusuna cevap vermek her hâlde çok zor olmasa gerek. Çünkü hayvan masallarının kahramanları genellikle hayvanlardır. Çocuklar, doğuşlarından itibaren hayvanlara özel bir ilgi duyarlar. Daha sonra hayvanlar, onların hafızalarında yer eder ve her zaman hayvanları severler. Bu sebepledir ki, çocuklar hayvan masallarını diğer masallardan daha çok sever ve ilgi duyarlar. Hayvan masalı dinleyen çocuk, bir taraftan hayvanlar hakkında bilgi öğrenir, diğer taraftan da sonuçta verilmek istenen iletiyi algılar.

Bir çocuğun yetiştirilmesinde ilk sırayı aile alır. Daha sonra okul ve çevre gelir. Arkadaş seçimi çocuk için hayati önem taşır. Çünkü seçtiği arkadaşlar ya iyi, ya da kötü yönden çocuğu etkileyecektir. Kurt ile Tilki adlı masalda kurt, tilkiyle arkadaş olur. Tilki, her fırsatta saf kurda çeşitli oyunlar oynar. Sonuçta kurt, kurnaz tilkinin son oyununda bal diye çobana satılır. Çoban, sepetin içindeki kurdu öldürür.

Masal kahramanları haksızlığa uğrasalar bile hep meşru yollarla rakipleriyle mücadele ederler. Bu mücadele sırasında masal kahramanının en büyük silâhı aklıdır. Mesela, İhtiyar Aslan adlı masalda aslan çok yaşlandığı için avlanamaz ve hasta olur. Aslan, kendisini ziyarete gelen hayvanları bir bir yer. Tilki de aslanın hastalığını duyunca onu ziyaret etmek ister. Ancak tilki aslanın inine girmez. Çünkü tilki, ine giren hayvanların bir daha inden çıkmadığını izlerden anlar. Böylece tilki aklını kullanarak aslana yem olmaktan kurtulmuş olur.

Dostluk ve arkadaşlık her millette olan bir kavramdır. Ancak Türk milletinde dostluğun ayrı bir yeri ve önemi vardır. Dost ve arkadaş için göz budaktan

esirgenmez. Dostluk ve arkadaşlığın önemli olduğunu çocuk, büyüklerinden görerek öğrenir ve hayatında uygular. Dost, her şeyden önce candır. Cana can verilir. Menfaate dayalı dostluk olmayacağı gibi arkadaşlık da olmaz. Hele hele dostuna ihanet eden asla bağışlanmaz.

Tilki ile Yılanın Arkadaşlığı masalda yılanla tilki arkadaş olup yolculuğa çıkarlar. İki arkadaş bir nehre varırlar. Yılan yüzme bilmediği için arkadaşı tilkiden yardım ister. Tilki de yılanı boynuna dolayıp nehri geçmeye başlarlar. Tam suyun ortasına gelince yılan, tilkinin boynunu sıkıp öldürmek ister. Tilki, fırsatını bulunca yılanı başından yakalayıp öldürür ve yılanı kıyıya çıkarıp dümdüz uzattıktan sonra şöyle der; "Ben eğri büğrü dost istemem dosdoğru dost isterim." Böylece yılan, arkadaşı tilkiye ihanet etmesinin bedelini canıyla öder.

Çevresindekilere güvenmeyi anne babasından öğrenen çocuk, her söylenenin doğru olduğuna inanır. Ancak her söylenenin doğru olmadığı da bazı hâllerde ortaya çıkar. Çünkü zamanımızda kötü niyetle çocuklara yaklaşan ve onlara zarar vermek isteyen birçok insan vardır.

Tilki ile Ayı adlı masalda tilki, kapandaki ciğeri elde etmek için ayıyı aldatıp tuzağa düşürür. Ayı, kapandan kurtulup kuyruksuz tilkiden intikam almak isteyince kuyruksuz tilki, diğer tilkileri armut yemeye götürüp tilkilerin kuyruklarını ağaca bağlar. Armut sahibi gelince tilkiler kaçmak isterler. Ancak tilkiler kaçarken kuyruklarını ağaçta bırakmak zorunda kalırlar. Böylece tilkinin söylediklerine inanan ayı, kapana düşmüş, diğer tilkiler ise kuyruklarından olmuştur.

İstediğimiz amaçlara ulaşmak kendimizi geliştirmemize, çok çalışmamıza bağlıdır. Hayvan masallarında da bu konu sıkça işlenir. Bu konuların işlendiği masallarda, bir yandan tembellik eleştirilir, bir yandan da çalışmanın erdeminden söz edilir. Masallarda çalışmayı temsil eden hayvan karınca, tembelliği temsil eden hayvan ise cırcır böceğidir.

Cırcır Böceği ile Karınca adlı masalda cırcır böceği karıncanın kızına âşık olur ve onu annesinden ister. Ancak çalışkan karınca, tembel cırcıra kızını vermez. Yine Tembel Kedi adlı masalda kedi tembellik edince sahibi tarafından evden kovulur. Karda kışta başıboş dolaşan kediyle saksağan alay eder. Her iki masalda da tembellik edenin sıkıntı çekeceği, çalışanın ise daima mutlu olacağı iletisi verilmektedir.

Anne baba olarak her zaman çocuklarımıza yalan söylememeyi, ne olursa olsun doğruluktan şaşmamayı öğütleriz. Atalarımız, "Yalancının mumu yatsıya kadar yanar." diye boşa söylememişlerdir. Yalan söyleyenin yalanı er geç ortaya çıkacağı unutulmamalıdır. Birçok masalımızda da yalan söylemenin kötü bir alışkanlık olduğu

ve yalanın sonunda ortaya çıkacağı anlatılmaktadır. Örneğin, Palavracı Sivrisinek adlı masalda sivrisinek yalan söylemenin cezasını canıyla öder. Kurbağanın Laf Söyleyişi adlı masalda kurbağanın öküzü yediği yalanı çok geçmeden ortaya çıkar. Terzinin Yalancı Keçisi adlı masallarda da yalan söyleyen keçiyi sahibi derisini yüzerek cezalandırır.

Vatanın bölünmez bütünlüğünü korumanın yolu birlik olmaktan geçer. Eğer birlik olunmazsa vatan toprağı parça parça elimizden kayıp gider. Bugün birlik ve beraberliğe her zamankinden daha fazla ihtiyacımız vardır. Çünkü topraklarımız kadim düşmanlar tarafından adım adım satın alınıp işgal edilmektedir. Çocuklarımıza birlikle her işin üstesinden gelineceği düşüncesi ve vatan sevgisi yine birçok masalımızda işlenmektedir. Yılan ile Karınca adlı masalda yılan yoluna çıkan karıncaları ezince, karıncalar birlik olup düşmanları yılandan arkadaşlarının öcünü alırlar. Korkak adlı masalda evcil hayvanlar birlik olup kurtları yenerler. Keklikler adlı masalda ise arkadaşlarından ikisinin tuzağa yakalandığını gören keklikler birlik olup tuzağı gökyüzüne kaldırırlar. Yurtlarına dönen keklikler tuzağın iplerinin kemirerek koparırlar.

Türk milleti hiçbir tarihte esaret altında yaşamamıştır. Bu necip millet, esaret altında yaşamaktansa ölmeyi tercih edecek kadar cesur ve asildir. Tarih şuurundan yoksun, kendini tanımayan, kültüründen kopuk, başkalarını taklit etmeyi marifet sayan, vatanı sadece bir toprak parçası olarak gören bir neslin hızla çoğalmakta olduğu bir yüzyılda yaşıyoruz. Çocuklarımıza, bayrak, vatan ve millet sevgisini öğretmeninin yanında özgür yaşamanın erdemini de öğretmeliyiz.

Aslan ile Köpek adlı masalda semiz bir köpek, gezerken zayıf bir aslanla karşılaşır. Köpek, aslana gelip kendisi gibi bir zenginin yanında yaşamasını teklif eder. Ancak aslan köpeğin boynundaki tasma izini görünce köpeğe şu cevabı verir: "Biraz sonra karşıma bir karaca, bir geyik çıkar. Soğuk bir pınar başında dileğimce yerim. Ama sen yine o koca kapının altına gideceksin, bu tasmayı takacaksın."

Sonuç olarak hayvan masalları; sadece çocukları uyutmak, eğlendirmek ve onların güzel vakit geçirmelerini sağlamak için anlatılan bir tür değildir. Hayvan masalları, küçük çocuklara olduğu gibi büyüklere de çeşitli dersler vermektedir.

* Doç. Dr. Niğde Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü, Nedimbakirci@hotmail.com.

Diyarbakır, Mardin, Urfa, Urfa - Siverek Ağızlarında Kulanılan Bir Enklitik Edatı "ma"

Sadi H. NAKİBOĞLU*

(İkinci Bölüm) (Birinci Bölüm-57. Sayıda yayımlandı)

ÖZET

Türklerin Mezopotamya, Anadolu ve Ortadoğu'yu yurt olarak tutmaları 1071'den çok önceki zamanlarda meydana gelmiştir. Fakat ülkemizde Anadolu'daki Türk varlığı, Selçuklulardan sonraki dönem olarak bilinmektedir.

Ancak,son dönemlerde bilimsel tespit ve bulgular,Türklüğün Anadolu'daki varlığını milattan yüzlerce ve hatta binlerce yıl öncesine götüren veriler ortaya koymaktadır. Diyarbakır, Mardin, Urfa başta olmak üzere Güneydoğu Anadolu bölgesi Türkmen aşiretlerinin yoğun olarak yerleştiği bölgelerdendir.

Diyarbakır, Mardin, Urfa, Urfa-Siverek ağızlarında Eski Türkçe'den günümüze kadar taşınan ve çeşitli şekillerde kullanılan birçok dil malzemesi bulunmaktadır. "ma" enklitik edatı da bunlardan sadece birisidir. Yazı dilinde bugün için bir karşılığı olmayan bu edat kullanıldığı cümlelere göre çeşitli anlamlar kazanmaktadır.

"ma" edatı cümle başında, bir cümlenin sonunda ya da iki cümleyi birbirine bağlamakta kullanılmaktadır.

"ma/me" edatı, Eski Türkçe pekiştirme edatıdır. "me" şeklindeki kullanımı düşmüş, günümüzde Eski Türkçenin bir devamı olarak, Diyarbakır, Mardin, Urfa, Urfa-Siverek ağızlarında "ma" şekliyle yoğun bir şekilde kullanılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu'daki Türk varlığı, Diyarbakır, Mardin, Urfa, Urfa-Siverek ağızları,"ma"edatı, kullanıldığı saha, kullanım sıklığı.

MAKALENİN İKİNCİ BÖLÜMÜ

"Türklerin Mezepotamya, Anadolu ve Ortadoğu'yu yurt tutmaları 1071'den çok önceki zamanlarda meydana gelmiştir. Fakat ülkemizde Anadolu'daki Türk varlığı, Selçuklulardan sonraki dönem olarak bilinmektedir. Bunun nedeni ise İlkokullardan itibaren yeni nesillere eksik tarihi bilgi dikte edilmesinden kaynaklanmaktadır. Milattan önceki dönem içerisinde hem Türk hem de diğer Asyalı kavimler zaman zaman batıya göç etmişlerdir. Asyatik toplulukların batıya geçişleri Hazar denizinin kuzeyinden gerçekleşmiştir. İran'a gelip yerleşen Asyatik kavimler içerisinde Elam, Kardu, Med, Part, İskit, Kimmer, Sümer ve Hurrileri sayabiliriz. İskit, Kimmer ve Sümerlerin Türk kökenli oldukları dünyadaki tüm tarihçilerce kabul görmüştür. Med devletinin hem yönetim hem de halk tabakası içerisinde genel kanı Asya kökenlilerin

çoğunluğu teşkil ettiği yönündedir. Milattan önceki dönemde var olmuş devletler içinde, Asya kökenlilerin varlığı kısmen tespit edilmiş olmasına rağmen, mevcut verilerin yetersizliği, kesin bir kanaat bildirmenin erken olduğunu göstermektedir. Tabii olarak bütün Ön Asya kavimlerini Türkleştirmek de yapılacak en büyük hatalardan biri olacaktır. Bu uygarlıkların bir kısmı bölgede yaşamış Arap, Yahudi, İran, Yunan, Gürcü, Ermeni, Asur, kısmen de Balkan kökenli kavimlerle irtibatlıdır. Net çizgilerle bunların ayrımını yapmak imkânsız olduğu gibi, bazen halkların birbiriyle karıştığı ve yeni milletlerin türediği gerçeğini de göz önüne getirmek gerekmektedir. Şimdi ise genel olarak İran ve Ön Asya tarihi içerisinde Turan ve Türk varlığını irdelemeye çalışacağız. Güney Batı İran'da (Şiraz bölgesi, Suudi Arabistan'ın doğu sınırlarının karşısındaki İran toprakları) M.Ö. 3000 ve 2000 yıllarına ait sileks aletlerin bulunmasından sonra burada yaşamış topluluğun kökeniyle ilgili çalışmalar yapılmış ve bu halkın Batı Hindistan'dan buraya göç ederek, Şiraz-Basra arasına yerleştikleri anlaşılmıştır. Bu topluluk Proto-Negroid bir yapıya sahip olup daha sonraki yıllarda kuzey batıya ilerleyerek Süleymaniye ve Revanduz bölgelerine yerleşmişlerdir. Güney İran'da bulunan bakır renkli, düz saçlı, Hintlilere benzeyen kişiler bunların kalıntılarıdır. Bu halkın zamanla İran'ın çeşitli yerlerine yayıldıklarına şahit olmaktayız. Günümüz İran'ının yerli halkının fiziki özelliği de çoğunlukla Hint Irkına benzeyen bakır ten renginde bir yapı arz etmektedir. Hint ırkından insanların İran'da görülmelerinden sonra, Turan kökenli Proto-Alpen kökenli topluluklar da İran'a göçe başlamışlardır. Hint kökenli insanlara nazaran Turan kökenli brakisefal ırk ovalar yerine dağlarda yurt tutmuştur. G.Elliot'a göre İran'da, yakın şark ve Ön Asya'nın çeşitli yerlerinde yapılan kazılar, Turanlılar bu bölgelerde yerleşip,daha sonra da Batı İran, Suriye, Mezopotamya ve Anadolu'ya boylar ve gruplar halinde geçişler yaptıklarını göstermektedir. M.Ş. Günaltay'a göre yapılan filoloji incelemeleri Elamların, Kasların, Lulların, Gutilerin, Medya Hadlilerinin, Hurrilerin, Hattilerin, Litlerin, Linklerin ve İtalya Etrüsklerin Asya'dan Mezopotamya, Suriye ve Anadolu'ya yayıldıkları göstermektedir. Çünkü bu sayılan toplulukların dilleri bölgenin etkin gruplarından farklı olarak Türkçenin de içerisinde olduğu bitişken dil grubu içerisindedir. Firdevsi de bu toplulukları Ön Turan grupları olarak ifade etmiştir."(Özüyılmaz, 2008:141-142-143).

"George DossinRevue'ninAsiaticin adlı eserinin 42. Ve 65. Sayfasında YAYINLADIĞI METİNLERDE GEÇEN "Tu-ur-tu-ra-an" adlı Asyatik bir kavimin varlığına şahit olmaktayız. Tuurturaan halkı, Asya Türk isimlendirmesi olan Turan adıyla aynı olup, Turkukuların farklı bir söylenişi olarak karşımıza çıkmaktadır. Sadi Bayram ele geçen yazıtlardan hareketle Türklerin bir kolu olan Turukkuların Mezopotamya'ya gelerek günümüz Şırnak ili topraklarında kalan Cudi dağı ve Musul ili çevresine yerleştiklerini ifade etmiştir. Yine Fransız arkeologlardan Louis Delaporte'nin Hiti adlı eserinde, M.Ö. 2100 yılı civarında hüküm süren Akad (Arap) Kralı Sargon'un 3. halefi Narman-sin'e karşı kuzeyde bir koalisyon kuran 17 bey ve hükümdar arasında "Tourki" adı geçmektedir. Metinde belirtilen hükümdar, Kuzey Mezopotamya'da Türkiye sınırlarındaki alana yani doğu ve güneydoğu Anadolu'ya hükmeden bir beydir. Her iki araştırmada ortaya çıkan Türk devletlerinden Turukkular

ile Tourkiler aynı topluluklar olabilecekleri gibi birbirlerinin devamı şeklinde varlık göstermiş devletler de olabilirler. Gelişecek araştırmalar bizle bu konuda daha iyi değerlendirme yapma fırsatı verecektir."(Özüyılmaz, 2008:148).

Türklerin Anadolu'ya gelişlerinin tarihi genel olarak Selçukluların, Bizans'ı mağlup ettiği Malazgirt Savaşı'nın tarihi olan 1071 yılı kabul edilir. Oysa tarihi veriler Türklerin, Anadolu'ya, Selçuklular'dan daha önceki tarihlerde geldiklerini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Örneğin Hunlular, III. ve IV. yüzyıllarda Anadolu'ya 3 defa girip çıkmışlardır. Bugün, Anadolu'da Hunluların hatırası birçok Hun isimli köy mevcuttur. (Erzincan –Lardusu, Elazığ Palu, Bingöl –Solhan, Muş merkez vs.)Daha sonra , 446 yılında Ağaçeri Türleri'nin 558, yılında Sabir ve Hazar Türkleri'nin Doğu Anadolu'da yayılarak yerleştikleri görülmektedir.Yine Selçuklular öncesi , Abbasiler'in 8. yüzyıldan başlayarak , çoğunluğu Türkmen askeri garnizonları aileleri ile birlikte Bizans'a karşı, Misis, Adana, Maraş, Malatya'dan, Mardin'e Erzurum'a uzanan ve sugur denilen hat boyunca yerleştikleri de tarihi belgelerle tespit edilmiş bir husustur. Anadolu'da Selçuklular'dan yaklaşık 800 yıl öncesine giden yukarıda belirtilen Türk yerleşimi yakın tarihi geçmiş olarak kabul edilir. Ancak, son dönemlerde bilimsel tespit ve bulgular, Türklüğün Anadolu'daki varlığını milattan yüzlerce ve hatta binlerce yıl öncesine götüren veriler ortaya koymaktadır. Bu veri ve bulgular, en azından, Türklerin Anadolu'daki varlığının yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Söz konusu veri ve bulgular, Türklükleri tartışılan Sümer ve Gutilerin dışında, Ön Türkleri, Turukkuları, Türgişleri, Acarayları, Türklükleri bilinen Sakaları ve onların bir kolu olduğu düşünülen Karduları Anadolu'daki Türk varlığının özneleri haline getirmektedir. Tarih, öz kaynaklarına inilerek nesnel (objektif) bir yaklaşımla incelendiğinde Türklüğü, dünyada olduğu gibi Anadolu'da da anıtsal bir gerçek olarak karşımıza çıkarmaktadır. Ne yazık ki biz, ülkemizin ve toplumumuzun gerçeklerini bilmediğimiz gibi, tarihimizi, tarihimizin ihtişamını da bilmiyoruz ve birçok konuda olduğu gibi tarihimizi de, yabancılardan, onların kendi siyasi çıkarlarına göre değiştirip biçimlendirdikleri şekliyle öğreniyoruz. Kimdir Türk? Anadolu'daki, Ön Asya'daki Türk varlığının derinliği nedir. ? Çin kaynakları Türklerden söz eden ilk belgeler olarak kabul edilmiştir. Çinliler doğu Hunlularından bahsederken CONG ve TIK adlı iki Türk kavmi hakkında geniş bilgi vermişlerdir. Edhanson ve De Groot gibi bilim adamları da Türk sözünün Çince'deki telaffuzunun Tık (Tirk) olduğunu belirlemişlerdir. Tirk'lerin ortaya çıkşı M.Ö 1582 olarak kabul edilmektedir. Gyula Nemeth ve R. Rasonyi de, Türklerin Anayurdu olarak Orta Asya 'nın batısındaki Aral gölünün kuzeyini belirlemişlerdir. Bugün artık Türklerin Orta Asya'dan çıkarak pek çok devletler kurduktan sonra Oğuz boyları olarak 1071'de Anadolu'ya yerleşmeye başladıkları bilinmektedir. Ancak Oğuzlar Anadolu'ya en son gelen Türkmenlerdir. Bölgedeki Türk varlığı çok daha öncelere dayanmaktadır. Romalı yazar Pomponius Mela M.S.43 senesinde yazdığı De SituOrbıs adlı eserinde TURCAE (Türk) isimli kavimden söz etmektedir. Yine Roma'lı Pilinius MS.23-79 yılları arasında yazdığı Histoire Natur adlı eserinde Sakalar'la ilişkilendirilen Sarmat ırkına mensup kavimleri içinde TYRCAE'leri de saymaktadır. Saka Türklerinin M.Ö. 7. Yüzyılda Doğu Anadolu üzerinden Zagros'a

(Irak-İran Sınırı) kadar inip, Medleri yıkarak bölgede 28 yıl hüküm sürdükleri bilinmektedir."(Önder, 2007: 75-76-77).

"Türk kelimesinin anlamı gibi,"Türk" adının nereden geldiği sorusu da tarih boyunca araştırmacıları meşgul etmiştir. Bu konuda birçok tez ortaya konmuş, Türk kelimesi için birbirinden farklı kökenler öne sürülmüştür. Çin, İran, Hint, Yuan kaynakları üzerinde yapılan araştırmalar, birbirinden farklı sonuçlar vermiştir. Örneğin bazı araştırmacılar, Troylıların bizzat "Türk" adı taşıyan bir Türk kavmi olduğunu iddia etmektedirler. Mitolojide Truvalıların atası olarak Turkos gösterilir. Ayrıca Truvalıların ata önem vermeleri, kalkanlarında at sembolleri, kıyafetlerinde simetrik Türk desenlerine çok benzer desenler kullanmaları bu iddiayı güçlendirmektedir (Fatih Sultan Mehmet ve Mustafa Kemal Atatürk de Truvalıların Türk olduğuyla ilgili bazı yorumlarda bulunmuşlardır). Bu durum, İstanbul'un fethinden sonra İtalya'ya giden Bizanslı Theodorus Gaza ile İtalyan hümanist Francesco Filelfo arasındaki mektuplaşmalarda da görülmektedir. Yazarlara göre, Türkler Bizans İmparatorluğu'nun başkentini zaptetmek suretiyle Troyo'yı hileyle ele geçiren Greklerin torunlarından, atalarının (Troyalılar) intikamını almışlardır. Bu türden görüşlerin ortaya çıkmasında şüphesiz Türk adının eski şeklinin Troia olduğu kanaati büyük rol oynamıştır. Arap kaynaklarına göre Türklerin anayurdu Türkistan'dır. İranlıların milli destanı Şehname'ye göre dünyayı üç oğlu arasında paylaştıran Feridun, Türkistan ve Çin gibi Doğu ülkelerini Türklerin atası olarak kabul edilen Tur veya Turac'a vermiştir. İşte bu yüzdendir ki, sözü edilen yerlere "Turan" adı verilmiştir. Tur veya Turac kelimesi, Farsça'da "Türk", Turan kelimesi de "Türk" adının çoğulu olan Tur(k)an'dan gelmektedir. İran-Turan savaşlarını abartılı bir şekilde anlatan Şehname'den tarihi gerçekleri çekip çıkarmak zor görünse de bu savaşın kahramanlarından Afrasiyab'ın bir Türk hükümdarı olduğuna şüphe yoktur. Çünkü onun hatırası Asya Türkleri arasında asırlarca yaşamıştır. Ancak Türkler bu kahramanı Afrasiyab olarak değil, Alper Tunga olarak bilmektedirler. Türklerin eski dönemlerine ilişkin bilgilerin kökeni, çoğunlukla Çin tarihine dayanmaktadır. Çinli tarihçiler M.Ö. 2000-1000 yılları arasında ilk Türk hükümdarlarından bahsetmektedirler. Bununla birlikte, eski Çin kaynaklarındaki Türk hükümdarlarının ve devletlerinin adları Çince yazılıdır. Bunların Türkçe karşılıkları tam anlamıyla bilinmemektedir. Bu durum tarih araştırmacıları açısından birçok zorluğu beraberinde getirmektedir. Profesör Erol Güngör'ün deyişiyle, "Bizim atalarımızın o çağda Türk adıyla anılmıyordu. Türk kelimesi bugün bir milletin adıdır ama atalarımız o zaman henüz bir millet halinde değildi. Boy ve aşiretler halinde yaşıyorlardı ve her aşiretin ayrı bir adı vardı." Türk kelimesinin, M.Ö. 1582 tarihli bir Çin kaynağında Tik/Tirk olarak tespit edilmesinden bu yana, Türkler daima soy mensubiyetiyle tanımlanmışlardır.

Yukarıdaki sayılanların dışında;

- Herodotos'un Doğu kavimleri arasında zikrettiği Targitalar,
- "İskit" topraklarında oturdukları söylenen "Tyrkae"ler,
- Tevrat'ta adları geçen,Yafes'in torunu Togharma,

- Eski Hint kaynalarında karşımıza çıkan Turukkuların ilk Türk kavmi oldukları iddia edilmektedir.

Bazı bilim adamları ve araştırmacılar ise Türkiye kelimesinin İtalyanca'dan geldiğini kabul ederler. Örneğin Prof.Dr. İlber Ortaylı bir makalesinde, Cenovalı ve Venedikli tüccarların ve diplomatların 12. Yüzyılda ülkemizi Turchia ve Turcmenia olarak tanımladıklarını belirtir. Prof.Dr. Abdulhak Çay ise Turchia tanımını çok daha gerilere götürür ve ilk kez 6. Yüzyılda Bizans kaynaklarında rastlandığını söyler. Çay'a göre, İdil ve Volga nehirlerinden Orta Avrupa'ya kadar uzanan saha için bu ifade kullanılmaktadır ve 12.yüzyıldan itibaren Avrupalılar için Anadolu bir Türk toprağıdır (13.yüzyılda Kölemen Devleti zamanında Mısır ve Suriye'ye de "Türkiye" deniliyordu)"(Bulut, 2010: 54-58).

"Hint-Avrupalıların ana yurtları hakkında çeşitli görüşler vardır. Orta Avrupa, Baltık bölgesi, Karadeniz'in kuzey batısı, Kafkasların ve Hazar'ın kuzeyi gibi Arî ana yurt görüşleri yanında Hazar'ın güney batısı ile Anadolu'yu da Hint-Avrupa ana yurdu sayanlar vardır. Aslında Hint-Avrupalıların Anadolu, İran, Orta Asya ve Hindistan'a ulaşmaları M.Ö. 2000, Kuzey Hindistan'a ulaşmaları M.Ö. 1700, İran'a ulaşmaları M.Ö. 1500 kabul edilir. Bu tarihlerden önce Anadolu ve Mezopotamya'da çoğunlukla eklemeli dil konuşan kavimler yaşamıştır. Arî bir kavim olan Hititlerden önce Orta Anadolu'da bulunan Hattilerin, Doğu Anadolu'daki Hurri ve Urartuların, Mezopotamya'daki Sümerlilerin dilleri eklemeli diller grubundandır. Bugün yaşayan dil aileleri içinde sadece Ural (Fin, Macar) ve Altay (Türk, Moğol, Tunguz, Kore, Japon) dilleri eklemeli yapıdadır." (Ercilasun, 2005,33).

"Kayıp dillerin çözümü ile Türkçe konuşan eski halkların tarihini ortaya döken ilerideki bölümler gösterecektir ki, hiç değilse kayıtlı 5000 yıllık tarih dönemi başlangıcında, Proto-Türkler'in ana vatan'ı Anadolu-Transkafkasya-Mezopotamya üçgeni içinde kalan bölgeydi. Kültürel ipuçları ise bu ana vatanın M.Ö. 7000 yılında bizzat Anadolu olduğunu göstermektedir. Bu deliller, tabiîdir ki, aynı zamanlarda Avrupa ve Asya'nın diğer bölgelerinde de Türkçe konuşan halkların bulunmadığını göstermez. Fakat şunu da biliyoruz ki, eski uygarlık batıdan doğuya doğru hareket etmiş ve meselâ Sumer uygarlığının emareleri Çin'e (Şang uygarlığı) bin küsur yıl sonra ulaşmıştır." (Diker, 2000:3-4).

"Nitekim "Anadolu Uygarlıkları" adlı eserinde Ekrem Akurgal, Atatürk'ün vefatından sonra gündeme gelen Greko-Latin kökenli megamitlere yer vermek suretiyle, Sümerler ve Kimmerler dışında tüm uygarlıkları bir fetiş haline getirmektedir. Oysa Sümerlerin yerleşim alanları Kuzey Mezopotamya'dır. Mezopotamya, Fırat ve Dicle nehri ile sulandığı için (ırmaklar arası) anlamını sembolleştirir. Doğusunda İran dağlarının batı etekleri, kuzeyinde Doğu Anadolu dağlarının güney etekleri, güneyinde Basra körfezi, güneybatısında Arabistan bölgesi, batısında ise Suriye çölü ile çevrilmiş büyük alanı kapsar. Bu nedenle Sümerler Ön Asya kültürünü kuran halktır. Akadlar, Fırta-Dicle'nin aşağı kısımları arasındaki alanın güney kesimine "Sümer" adını veriyorlardı. Sümerleri tarih sahnesinden silenler de Gutilerdir. Gutiler, Zağros dağlarından ovalara inerek Sümer-Akad illerini istila etmişlerdir. Böylece M.Ö. 2500

yılında Sümerler, yine Türk orijinli Gutiler tarafından tarih sahnesinden silinmiştir. Gutilerde Sümerler gibi Orta Asya kökenlidir. Kramer'e göre, " Sümerlerin yarattığı edebiyat, İbraniler üzerinde derin etkiler yapmış ve Sümer güzel yazılarının tamamlanması ve çözümündeki heyecan veren bir nesne de, onlarla kutsal edebiyat motifleri arasındaki benzerlik ve paralellik olmuştur. Kuşkusuz Sümerler doğrudan doğruya İbranilere etki yapamamışlardır. İbraniler meydana çıktığında Sümerler çoktan ortadan kalkmışlardı. Fakat İbranilerin sonradan gelip yerleştikleri Filistin'de daha evvel oturmuş olan Kenânîler, onların Asur, Babil, Hitit, Hurri ve Aramiler gibi komşularına Sümerlerin çok derin etkileri olmuştur." Kramerler, bu kültürel etkileşim için zengin malzemeler ortaya koymaktadır. Tufan hikâyesinin İbraniler tarafından yaratılmış olmadığı, Babil Gılgamış Destanı tabletlerinin Çözümünden anlaşılmıştır. Babil Turan efsanesi de Sümer asıllıdır. Anadolu'da yapılan kazılarda aynı destanın Hurri ve Hitit dillerine olan çevirileri de ortaya çıkarılmıştır. Bu durum, Mezopotamya yöresinde Sümerlerin güçlü kültürel etkisini göstermesi kadar, uygarlık alanındaki başarısını da ortaya koymaktadır. Son zamanlarda Tahsin Özgüç, Afif Erzen, Emin Bilgiç, Baki Öğün, Taner Tarhan, Veli Sevin ve Oktay Beli gibi tarihçi, Sümerolog ve arkeologların sistematik araştırmaları göstermiştir ki, yöre M.Ö. 3000 yılında, yani ilk tunç çağında yoğun bir İskâna sahne olmuştur. Afif Erzen, "Doğu Anadolu ve Urartular" adlı 1986 yılında yayımlanan bir araştırmasında Urartu ve Hurri kültür benzerliklerine dikkatlerimizi çekmiştir. Bunun gibi, Taner Tarhan'ın Kimmerlerin Asyatik kökenli oluşlarını ortaya koymuş bulunması önemli bir gelişmedir. Yeni buluşlar, Kimmer-İskit bağlantısını da ortaya koymaktadır. Böylece Sovyetlerin İskitlerin eski Hint-Avrupalılar olduğunu ileri süren teorileri de yıkılmıştır. Oysa Kurgan kültürü üzerinde yapılan yeni araştırmalar: Kıpçakların, Oğuzların, Bulgarların, Hunların tarihi vasıtasıyla İskit (Skif) tarihine ve ondan da derine inebilmekteyiz. Böylece Sümer-Türk ve İskit (Saka) Türk dili benzerlikleri yakınlığı belirlenmiştir." (Türkdoğan, 2007:513-514-515).

Değerlendirme

Baş döndürücü bir hızla gelişen teknolojinin, özellikle haberleşme alanında son yarım asırda aldığı mesafeyle sözlü kültür değerlerini yavaş yavaş ortadan kaldırması üzüntü veren bir gerçek. Bununla beraber, teknolojik gelişmeleri durdurmanın imkansızlığı da ortada. O halde yapılacak iş, bir an evvel sözlü kültür değerlerini derlemek ve gelecek nesillere aktarmaktır. Bu amaçla Türkiye Türkçesi Ağızları üzerine yapılan çalışmaların son yıllarda giderek arttığını biliyoruz.

"Yüzyıllardır halkımızın ağzından yörelere göre çeşitlenerek nesilden nesile aktarılan bu tabiî, canlı ve insicamlı dil değerlerini bilimsel metodlarla tespit edip aktarmak önemli görevdir."(Özçelik ,vd., :2001:1)

"Türkiye Türkçesi Ağızları, Türkçenin canlı müzesidir. Hem dilin zenginliği hem de tarihi gelişmesinin takibi Türkiye Türkçesi ağızlarında görülmektedir. Tarih boyunca Türkçe konuşulan hemen bütün coğrafyalardan Anadolu'ya göçlerin olduğu

düşünülürse müzenin zenginliği bir kez daha ortaya çıkacaktır. Bu zenginliklerin belirlenmesi için Türkiye Türkçesi ağızları hakkında pek çok ciddi çalışma yapılmıştır. Özellikle son yıllarda ağız araştırmalarına verilen ağırlık sevindiricidir. Fakat henüz bölgelerin tamamı çalışılmadığı için bu konuda yeterli bir düzeye gelindiğini söylemek zordur."(Demir, 2001:11)

"Bugün pek çok ülke kendi lehçe ve ağız çalışmalarını çoktan bitirmiş bulunmaktadır. Türkiye'de ise bu çalışmalar her geçen gün artmakla beraber bizi sonuca götürmekten şimdilik uzaktır. Bu çalışmalar tamamlandığında Türk Dilinin birçok problemi de çözüme kavuşacaktır. Bu sebeple, ağız çalışmaları Anadolu ağızlarının ses ve şekil özelliklerinin ortaya çıkması,Türk dilinin zengin söz haznesinin anlaşılması açısından gereklidir."(Nakiboğlu ,2001:111)

Diyarbakır bölgesine baktığımızda şu çalışmaların yapılmış olduğunu görürüz:

"Beysanoğlu, Şevket, Diyarbakır Ağzı, Ankara,1966.(Diyarbakır Halkevi Yay.), Bora,Fehmi,Diyarbakır Ağzında Fonetik Gelişmeler,A.Ü.DTCF. Türk Dili mez. Tezi,Ankara 1940, Erten Münir, Diyarbakır Ağzı(İnceleme-Metinler-Sözlük),TDK Yay.,Ankara 1994, Oğuzata, Filiz, Diyarbakır Ağzı, A.Ü. DTCF. Türk dili mez. Tezi, Ankara 1969, Saatçi Önder, Kerkük, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Harput Ağızlarının Morfolojik Mukayesesi,G.Ü.Türk Dili Yüksek Lisans tezi,Ankara 1999, Şendöl, M.Ayhan, DiyarbakırAğzı, A.Ü. DTCF. Türk Dili mez.tezi, Ankara 1967,Boz,Erdoğan Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağızından Derleme Sözlüğüne Katkılar/Diyarbakır/, MF,C.4 Yıl:8,S.29-30 Bahar/Yaz 1996,s.112-113."(Gülensoy vd.:2003: s 213,) Özçelik Sadettin vd.(Haz.),Diyarbakır Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağzı,Ankara,2001(Özçelik, vd.:2001)

"Konuşma dilimizin,dolayısıyla yazı dilimizin bazı özelliklerinin tam olarak anlaşılabilmesi için Anadolu ağızlarının tamamının ilmî olarak araştırılması gerekir. Diyarbakır ağzıyla ilgili olarak yaptığımız bu çalışma, ilmî olarak pek az yapılan Anadolu ağızları araştırmalarının bir halkasını meydana getirmektedir. Anadolu ağızlarının tamamının ilmî olarak araştırılması en büyük dileğimizdir."(Erten ,1994:XV).

"Akkoyunlu ve Karakoyunlularının danışık dili şüphesiz Azeri Türkçesi deyilen doğu Oğuz veya Türkmen lehçesidir. Bugün Karakoyunlu Cehanşahın Azeri Türkçesi edebiyatının temsilcilerinden olduğu şüphe yaratmır. Timur ve oğulları zamanında doğu ve batı Türk temasları, edebiyat sahnesinde de faydalı neticeler vermiştir. Uygurca ve Uygur kültür geleneği Karakoyunlu ve Akkoyunlu Sultanları arasında yaşamakta devam etmiştir. 1448 yılında Tebrize gelen Osmanlı elçilerine Karakoyunlu Cehanşah , Uygur hattı ile yazılı bulunan Oğuznameyi göstererek , ondan bazı şeyler anlatmıştır. Akkoyunlular devrinde Farsça ile beraber resmi dil olarak Türkler arasında Uygur yazılı doğu Türkçesi de kullanılmış olup , fermanlarının başına daima Doğu Türkçesi ile "sözümiz" diye yazmışlardır . Fatihin Otukbeli Fathnamesi, Akkoyunlu beylerine bildirmek için olacak ki Uygur harfleri ve Doğu Türkçesi ile yazılmıştır.

Timurlularla temaslar Akkoyunlu ve Karakoyunlularda Arap yazısı ile Türkçe

edebiyatın gelişmesine sebep olmuştur. Tarihçi Larinin anlattığına göre , Uzun Hasan Kuranı Türkçeye tercüme etdirerek okuturmuş. Azerbaycan'da Karakoyunlu ve Akkoyunlu Türkmenlerinin hakimiyeti Oğuz şivesinin burada ve elbette doğu ve güney doğu Anadoluda- tam olarak hakim olmasını temin etmiştir. Timurlulardan Ebu Sayid Mirzanının Uzun Hasana Uyğur ve satır arasında Arap harfleri ile yazmış olduğu o zamanın siyasi tarihi için çok mühümm bir mektubu bize kadar gelmiştir. Uzun Hasanının oğlu Yakup bey Farsça divanı ile birlikte Türkçe şiirler bırakmıştır . Yakup Bey , caminin eserleri gibi , Hüseyn Baykara ve Alişir Nevayinin eserlerini de severek okurdu . Onun himaye ettiği Bakülü şair Habibinin Şiirleri artık Fuzuli devrinin başlandığını gösterir."(Niayiş, 2004 :500).

"Anadolu bölgesi,yukarıda belirttiğimiz özel durumlara rağmen, esas itibariyle bir Oğuz ülkesidir. Bu sebeple dil ve ağız yapısı bakımından bütünü ile Oğuz Türkçesine dayanır. Ancak, hepimizce bilindiği üzere,Oğuzlar da kendi aralarında bir dallanmaya uğrayarak "boy" adı verilen 24 daha küçük kola ayrılmışlardır. Bu 24 boy, Üç-Ok ve Boz-Ok adları verilen iki ana kolda toplanmıştır. Tarihi araştırmaların ve Anadolu yer adları üzerinde bu bakımdan yapılan arşiv incelemelerinin ortaya koyduğu sonuçlardan,Anadolu'nun XI-XIV. Yüzyıllar arasındaki fetih ve iskanına yukarıda sözü geçen 24 Oğuz boyundan 23'ünün katılmış olduğu anlaşılıyor. Bunlar Alka-Evli dışında kalan bütün öteki Oğuz boylarıdır. Ancak, kapladıkları yerlerin genişliği ve nüfus sayıları bakımından biribirine nispetleri aynı değildir. Anadolu'ya gelen Oğuz boylarının bir kısmı Boz-Ok bir kısmı da Üç-Ok koluna mensupturlar. Demek oluyor ki, Anadolu bölgesinde Oğuzların hem Boz-Ok hem de Üç-Ok koluna mensup teşekküller yurt tutmuş bulunmaktadır."(Korkmaz 1995:180).

"Bugün Anadolu'daki ağızlar, Oğuzcaya dayalı ağızlardır."(Gülsevin, 2009:1068).

"Bu ağızlar , ayırıcı ve belirleyici bazı ses, şekil ve söz dizimi özelliklerine göre başlıca üç gurupta toplanmaktadır: 1 Doğu Grubu Ağızları, 2 Kuzeydoğu Grubu Ağızları, 3 Batı Grubu Ağızları . Diyarbakır ağzı , Doğu Grubu Ağızlarının birinci alt grubunda bulunmaktadır:1. Grup Ağrı, Van, Muş, Bitlis, Bingöl, Siirt, Diyarbakır, Mardin, Hakkari, Urfa, (Birecik, Halfeti hariç) Palu, Karakoçan (Elazığ) ağızları." (Karahan, 1996:1-57).

"Doğu grubu ağızlarının sınırları ve diyalektolojik durumu şöyledir: Bu ağız bölgesi , kuzeydoğuda Artvin merkez ,Şavşat , Ardanuç ve Yusufeli ilçelerini içine alır . Sınır çizgisi , Rize ve Trabzon'un güneyinden geçer. Rize-Erzurum arasındaki idari sınır, aynı zamanda bu ağız bölgesinin de sınırıdır .(Rz/TG26). Gümüşhane'yi kuşatan sınır çizgisi , bu ile bağlı Torul ilçesinin kuzeyinden bir kavisle güneye doğru uzanır .

Sınır çizgisi, Erzincan , Tunceli ,ve Elazığ'ın batısından Malatya ve Adıyaman'ın doğusundan geçer., Urfa'nın Birecik ve Halfeti ilçelerini dışarıda bırakarak Suriye'ye ulaşır .

Bölgenin ağız özellikleri , doğu ve güneyde siyasi sınırları aşıp doğuda Azerbaycan Türkçesi , güney ve güneydoğuda Irak Türkmen ağızları ile birleşir.

Güneyde Urfa , Doğu grubu ağız bölgesini Irak Türkmen ağızları ile birleştiren bir geçiş bölgesi durumundadır. Doğuda ,Tuzluca, Iğdır, Aralık ilçelerini içine alan Sürmeli Çukurunda , Arpaçay ve kısmen Kars merkezinde yerleşmiş bulunan Kars Azerilerinin ağzı , Şireliyev'in tasnifinde güney grubu içinde yer alan Erivan-Nahcıvan-Ordubad ağzına; Çıldır, Arpaçay, Susuz, Selim ve Kars merkezinde yerleşmiş bulunan Kars tekerlemelerinin ağzı da yine aynı tasnifte Batı grubu içinde gösterilen Kazah, Ayrım-Borçalı ağzına bağlanır."(Karahan, 1996 : 54).

Bu çalışmada Diyarbakır ağzının genel özelliklerinden çok , başta Diyarbakır olmak üzere Mardin ,Urfa ve Urfa'nın Siverek ilçesinde yoğun olarak kullanılan "ma" edatının cümle başında, cümle içerisinde ve cümle sonunda kullanımı ele alınmaktadır.

Bu "ma" edatıyla ilgili yaptığımız araştırmalarda şu bilgilere rastlanılmaktadır:

Münir Erten'in Diyarbakır Ağzı adlı çalışmasının sözlük kısmında : "ma(Ar.ma): ma , o şey ki. " açıklamasından başka bir bilgiye rastlanılmamaktadır .

Ferit Devellioğlu'nun Osmanlıca- Türkçe Ansiklopdik Lûgat'inde "ma" ile ilgili şu açıklamalar yer almaktadır: "mâ – (a.e):1. O şeyki , şu nesne ,…daki ." , " ma',maa (a,e):ile , berâber, birlikte." (Devellioğlu, Ferit 1982:665).

Tarama Sözlük'ünün IV. Cildinde "ma: me." , "me,(ma): 1. Nah ,işte , al ."

Eğer âşık isen eteğin koma

Canın kanı dilerse diüştema(Ferh.XIV. 34)

"İlerü vardı o taam satanların birine belindeki akçadan çıkarup verdi dedi ki :Me, üşbuna bana taam ver" .(Leys. Ar. XV. 788)

Üşte me sana beş tane altun var.(Rahat.XVI.427)

Sevindir o sevdiğim bu gönlüm

Bana sunup bir alma dedi al ma(D.B. XVI.28)

Ele alıp o sevdiğim bir alma

Dedi kim gel elimden şunu al ma(D.B. XVI. 29)

Cânâ bu naz ü gonceacebnolursarmeâl

Dil hot senindürür dileğin can ise me al(Nizami.XVI. 34)

2. "Bırak , elleme ."

Serv gördü çınar el uzatmış

Eğilip naz ile dedi me beni(Nihani. XVI.13) (TS.IV.1969:2793-2798-2800).

"Derleme sözlüğünün IX. Cildinde: ma (I) [me (II),meh -2,na(III)] İşte.(*Çivril ve çevresi –Dz.; -Ba. Ve çevresi; -Kü.; *Kandıra –Kc.; *Düzce –Bo.; *Çarşamba –Sm.; Çilehane *Çilehane *Reşadiye –To.; Karaçay,Başhöyük *Kadınhanı –Kn.; *Akseki ve çevresi –Ant.)"

"[me (II)] (-Af. Ve çevresi; Aslanapa –Kü.; *Sivrihisar –Es.; *Ünye,Kuz *akkuş –Or.; -MI.; Ağrakos * Suşehri –Sv.)"

"[meh -2] : (-Brd.;Kösten,Oğuz *Acıpayam –Dz.; *Menemen –İz.; *Düzce.- -Bo.;

Sarıca *Gölköy –Or.; Küçükköy *Çumra –Kn.; *Silifke, *Gülnar –İç.; Akçadağ –Mğ.)"

"[na (III)] : (-Rz.; -Tr. Ve çevresi)"

"Ma (II) [me (I) -1]"

"Ma (III) var anlamında kullanılır : Her şeyim ma. (-Dz.)"

"Ma(IV) [man (III),mani (II)] 1. Çağırma ünlemi: Ma Safiye gel buraya.(Yeşilyurt *Keçiborlu –Isp.) "

"Mah (I) şaşma ünlemi : Mah sen de mi fikrini değiştirdin. (*Bor – Nğ.; *Ereğli – Kn.)"

"Me (I) [ma (II), mah (II),meh -1,na (IV)] 1. Al,buyur. (*Bolvadin –Af.; *Yalvaç, Gönen, İleydağı vd.) (DS. ,1993: 3097-3104-3146). "

"Bütünleme , pekiştirme , kuvvetlendirme , ilgi kurma vb. görevlerde kullanılan bu söz varlığını (ma) en iyi karşılayabilecek kavramın öncelikle "edat" olduğunu düşünüyoruz. Edatlar ve (ma/me)nin kullanıldığı sahalarla ilgili bilgileri şu şekilde sıralayabiliriz :

Edat (Alm. Partikel, Nachstellung; Fr. Postposition , particule; İng. Postposition, particle)

Yalnız başına bir anlam taşımayan ; ancak, isim ve isim soylu kelimelerden sonra gelerek sonuna geldiği kelimeyle cümledeki başka kelimeler arasında anlam ilişkisi kuran , gramer görevli müstakil kelime :gibi, göre, kadar, için, karşı vb. "(Korkmaz ,1992:51).

"Edatlar mânâları olmayan, sadece gramer vazifeleri bulunan kelimelerdir. Tek başlarına mânâları yoktur. Hiçbir nesne veya hareketi karşılamazlar. Fakat mânâlı kelimelerle birlikte kullanılarak onları desteklemek suretiyle bir gramer vazifesi görürler. Onun için mânâlı kelimler olan isimlerin ve fiillerin yanında edatlar da vazifeli kelimler diyebiliriz."(Ergin ,1989:328-329).

"Edatlar ,yalnız başına anlamları olmayan , ad ve ad soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan , gramer bakımından onlara hakim olan ve eklendikleri kelimeler ile cümlenin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran görevli sözcüklerdir : için, ile, gibi, kadar, göre, doğru, başka, dolayı, beri, öbürü, öte, yana, itibaren, nazaran vb."(Korkmaz, 2003 :1052).

"Sözcükler, kavramlar arasında anlam ilgisi kurmaya yarayan ve ancak bu görevleri için kullanılan sözcüklere İlgeç denir. Başlıcaları şunlardır: gibi/kadar/ sanki /nitekim/ için/ile/ dolayı/ ötürü/beri/üzere/karşı/karşın/doğru."(Gencan ,2007:493).

"Anlam ve görevleri daha çok , tümce içinde , birlikte bulunduğu sözlerle beliren , sözcükler arasında ilgi kurmaya yarayan öğelere ilgeç denir: gibi, kadar , dolayı, göre, için, ile gibi." (Atabay, 2003:115)

"Edatlar , yalnız başlarına anlamları olmayan ,adlardan ve ad soylu kelime gruplarından sonra gelerek anlam açısından onlara sıkı sıkıya bağlanan , işlev açısından

da eklendikleri kelimeler ile cümlenin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran sözlerdir:gibi,kadar,için,ile,göre,-A doğru ,başka, dolayı, beri, karşı, ötürü, öte, itibaren, nazaran vb."(Korkmaz, 2005:192).

"Tek başlarına bir nesneyi bir varlığı , bir kavramı karşılamayan ve anlamı olmayan ;ancak iki kavram arasındaki münasebeti belli eden ve isimlerden sonra gelebilen vasıta sözlerdir. Cümledeki görevi çoğu zaman zarf unsurunu meydana getirmektedir. Bazen de yer tamlayıcısı (dolaylı tümleç) görevini de yüklenir.

Edatlar dilin vazifeli , yardımcı kelimeleridir . Vazifesi isimlere ve fiillere yardımcı olmaktır. Vazifeleri bakımından isimlere benzer . İsim çekim ekleri gibi vazife görürler. Fakat ekleşmeden vazife görürler. Bazen istisna olarak "ile, göre, için " gibi edatların ekleşme ve fonksiyon değiştirdikleri de görülür."(Çatıkkaş, 2001:153).

"Tek başlarında kullanıldıklarında bir anlamı olmayan, daha çok isim veya isim soylu kelimelerden sonra gelerek bunların diğer kelimelerle ilişki kurmasını sağlayan ve buna bağlı olarak bir anlam kazanan kelimelerdir."(Yakıcı, 2008:139).

"İlgeçler (Edatlar), tek başlarına anlamları olmayan; ancak bir cümleye girdiklerinde yada bir sözcüğe , sözcük öbeğine ulandıklarında sözcükler arasında çeşitli anlam ilgileri kuran ve kendi anlamları böylece beliren sözcüklerdir.

Bağlaçlarda tek başlarına anlamları olmayan sözcüklerdir. Dilimizdeki yapım ve çekim eklerinin de tek başına anlamları yoktur. Bağlaçlar , ilgeçler ve kimi ekler sözcükler arasında anlam ilgileri kurarlar." (Demir, 2006 : 491).

"Edat is. (-a:tı)Ar. Edat dbl. Tek başına anlamı olmayan ,sonuna geldiği sözle cümledeki diğer kelimler arasında ilişki kuran kelime türü , ilgeç."(TS.2005:599).

"Biçim ve kullanım özellikleri bakımından ele alındığında bu edatlara "enklitik edatları " adını verebiliriz. Enklitik kelimesi İngilizce kökenli olup şu anlamlara gelmektedir : ,en.clit.tic (enklît'îk) i. , s. , gram. Kendisinden önce gelen kelime ile birleşip bir kelime gibi okunan kelime, ekleme; s. Müstenit."(Redhouse Sözlüğü, 2002:313).

"Pekiştirme Edatı ; dahi, da, ki,bile kelimelerin , kelime gruplarının , cümlelerin sonlarına gelerek onları önceki veya sonraki kelimelere , kelime gruplarına ve cümlelere bağlayan ; bu bağlama görevleri yanında sonuna geldiği dil birliklerine dikkati çekme , kuvvetlendirme , belirtme işlevi de katan edatlardır."(Korkmaz ,1992:122).

* Yrd.Doç.Dr. Niğde Üniversitesi,Fen-Edebiyat Fakültesi,Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi.

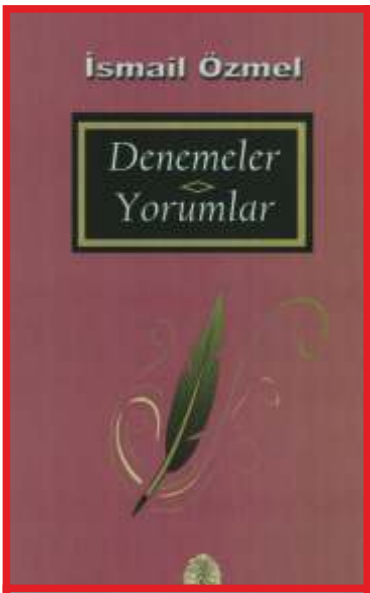
İsmail Özmel
Denemeler
Yorumlar

İsmail ÖZMEL
Dil ve Edebiyat
Yazıları

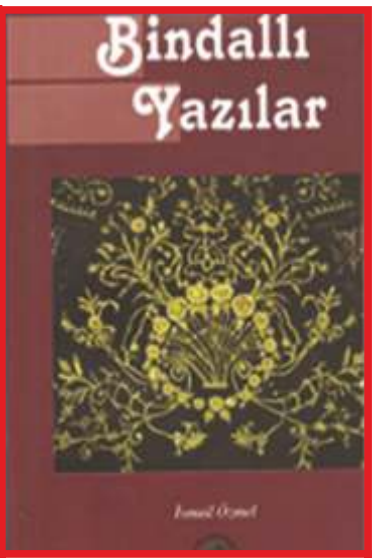
Bindallı
Yazılar

İsmail ÖZMEL
Kültür ve Tarih
Sohbetleri

İSMAİL ÖZMEL
NİĞDELİ
ŞAİR ve YAZARLAR
Niğde - 2009

İSMAİL ÖZMEL
BÜTÜN ŞİİRLER

TÜRK MUSİKİSİ
VE
KÜLTÜRÜMÜZ

55
SORUDA
DÜŞÜNEN
İNSAN
İSMAİL ÖZMEL

YANSIMALAR
BİR YOL HİKÂYESİ
EFLATUN SORDU
İSMAİL ÖZMEL